Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ И СПОРТА

BRITISH COUNCIL

ПРИРУЧНИК
ЗА САМОВРЕДНОВАЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ РАДА ШКОЛЕ

Београд, 2005. година

Аутори *Приручника*

Милан Бојанић, Биљана Букинац, Јасна Васић, Невена Вранеш, Радиша Ђорђевић, Радојка Ђурђевић, Смиљка Ивачковић, Снежана Јадрановић, Бранислав Јовановић, Дубравка Јовановић, Љиљана Јовић, Драгица Јокић, Велиша Јоксимовић, Зорица Јоцић, Раде Козар, Маријена Корош, Марија Крнета, Наталија Крстић, Драгана Малешевић, Радмила Марјановић, Душица Младеновић, Рајна Нешић, Катарина Петровић, Бисерка Светозаревић, Јован Танасковић, Гордана Филиповић

Издавачи

Министарство просвете и спорта Републике Србије

Сектор за развој образовања и међународну просветну сарадњу

За издавача

др Слободан Вуксановић, министар

British Council Serbia and Montenegro

За издавача

Chris Gibson, Director

Рецензент

Harvey Stalker

Лектор

Гордана Стаменковић

Прелом текста

Небојша Лазовић

Корице

Никола Костандиновић

Штампа

„Графопак“, Аранђеловац

Тираж

10000 примерака

Београд, 2005.

Изражавамо своју велику захвалност

***British Council**-у и господину Харвију Стокеру (**Harvey Stalker**), нашем консултанту из Шкотске без чије би стручне обуке, помоћи и пријатељске подршке било тешко замислити настајање овог приручника.*

*Појављивању Приручника својим ангажовањем су посебно допринели и **Невена Вранеш**, која нас је организовала и водила током рада, **Борислава Максимовић**, која нам је помогла да започети посао доведемо до краја, **Ивана Вуковојац**, која је одвојила своје време да заједно са нама уобличи финалну верзију Приручника и организује његово штампање.*

Захваљујемо се и свим осталим колегама, просветним саветницима, чије су добронамерне сугестије помогле у нашем раду.

*Посебну захвалност дугујемо **British Council-**у као иницијатору пројекта и институцији која је у потпуности подржала развој свих фаза пројекта до коначне реализације. Без њихове истрајности овај пројекат не би био овако успешан.*

Тим саветника

који су учествовали
у изради Приручника

ПРЕДГОВОР

Школско образовање је једна од најважнијих нити у друштвеном и економском „ткању“ сваке нације. Оно изискује значајне економске ресурсе земље. Због тога постоји јак међународни покрет ка увођењу савремених процедура обезбеђивања квалитета које помажу да се осигура да национални системи школског образовања буду ефективни колико је то могуће.

У Србији овај покрет је подржан широко распрострањеним пројектом обезбеђивања квалитета остваренim кроз блиску сарадњу *British Council*-а, Министарства просвете и спорта и школских управа целе земље. Циљ овог пројекта је био да се подржи увођење процедура система обезбеђивања квалитета, заснованих на самовредновању школе и школском развојном планирању који би промовисали културу континуираног побољшања образовног искуства свих младих људи и деце. Овим пројектом је предвиђено да се очува најбоља традиција српског образовања изграђена на већ постојећој стручности националног система школства и на најбољој међународној пракси.

Пажљиво следећи развојни пут и кроз различите огледне програме широм Србије, овим пројектом је креиран српски *Приручник за самовредновање и вредновање школе*. Сврха овог *приручника* је да постане главна национална референца и практични водич за школске управе и школе у спровођењу самовредновања и школског развојног планирања.

Било ми је велико задовољство и привилегија да током пројекта радим са великим бројем посвећених колега из образовног система Србије. Моја искрена захвалност иде њима и колегама из *British Council*-а.

Желим успех свим корисницима *Приручника* у примени процедура обезбеђивања квалитета које ће помоћи свим школама у Србији да достигну највише аспирације својих ученика, запослених и родитеља.

Харви Стокер

међународни консултант
почасни главни инспектор школа Њеног краљевског величанства
Шкотска
август 2005. год.

САДРЖАЈ

УВОД ---------- **6**

1 КА САМОВРЕДНОВАЊУ ШКОЛЕ ---------- **7**

1 Обезбеђивање квалитета рада школа
2 Шта је самовредновање
3 Циљ самовредновања
4 Међународна искуства
5 Успостављање и развој система обезбеђивања квалитета рада школа у Србији
6 Како су утврђени показатељи квалитета

2 МЕТОДОЛОГИЈА САМОВРЕДНОВАЊА ---------- **15**

1 Принципи и правила самовредновања
2 Нивои и обим вредновања
3 Самовредновање и спољашње вредновање
4 Самовредновање и школско развојно планирање
5 Шта вреднујемо
6 Шта се може вредновати у кључним областима
7 Подручја вредновања, показатељи и нивои остварености
8 Како обезбедити доказе
9 Упутство за примену инструмената
10 Препоруке за поступак самовредновања у школама

3 КЉУЧНЕ ОБЛАСТИ, ПОДРУЧЈА ВРЕДНОВАЊА, ПОКАЗАТЕЉИ И ПРИМЕРИ ИНСТРУМЕНАТА ---------- **25**

Оквир вредновања – табеларни приказ
1 **ШКОЛСКИ ПРОГРАМ И ГОДИШЊИ ПРОГРАМ РАДА** ---------- **29**
Инструменти за самовредновање
2 **НАСТАВА И УЧЕЊЕ** ---------- **33**
Инструменти за самовредновање
3 **ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА** ---------- **45**
Инструменти за самовредновање
4 **ПОДРШКА УЧЕНИЦИМА** ---------- **63**
Инструменти за самовредновање
5 **ЕТОС** ---------- **85**
Инструменти за самовредновање
6 **РЕСУРСИ** ---------- **95**
Инструменти за самовредновање
7 **РУКОВОЂЕЊЕ, ОРГАНИЗАЦИЈА И ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ КВАЛИТЕТА** --- **107**
Инструменти за самовредновање

4 ПРИЛОЗИ ---------- **119**

1 Појмовник
2 Списак школа из прве и друге фазе пилотирања самовредновања у школама
3 Подаци о ауторима
4 Литература

УВОД

Успостављање система квалитета неопходно је у свим областима деловања и рада, природно, и у образовању које утиче на развој друштва у целини. Самовредновање се налази у центру система квалитета образовања. То значи да су школе као установе професионалаца и стручњака добиле могућност да планирају сопствени развој и да буду равноправни партнери просветним властима у установљавању, унапређивању и обезбеђивању квалитета.

Циљ овог *приручника* је да буде основа за самовредновање и вредновање рада школе. Намењен је наставницима, ученицима, директорима, стручним сарадницима, члановима Школског одбора, као и другим заинтересованим за рад школе: родитељима, локалним и просветним властима, стручним организацијама и друштвима.

Приручник се састоји из четири дела. У **првом делу** дефинише се место самовредновања у контексту обезбеђивања квалитета рада и живота школе, износе се међународна искуства и почетни кораци у развијању показатеља и успостављању система квалитета у нашој земљи. **Други део** садржи методологију самовредновања живота и рада школе, као и практична упутства за самовредновање и употребу показатеља квалитета. У **трећем делу** наводи се листа показатеља са нивоима остварености за седам кључних области и примерима инструмената. **Четврти део** садржи прилоге: појмовник, списак школа које су учествовале у пилот пројекту и литературу.

Школа која зна поуздано да утврди и вреднује ефекте свог рада и живота у целини или појединих сегмената и која на основу самовредновања може да осмисли и унапреди сопствени развој на добром је путу да изгради властити систем обезбеђивања квалитета.

Ако *Приручник* буде подстицајан за ширење културе и праксе самовредновања, ако подстакне стручне реакције које ће допринети унапређивању процедура и инструмената за самовредновање, али и вредновање квалитета рада школе у целини, онда ће и његов циљ бити остварен.

У Београду,
јула 2005. год.

КА САМОВРЕДНОВАЊУ ШКОЛЕ

КА САМОВРЕДНОВАЊУ ШКОЛЕ

1. ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ КВАЛИТЕТА РАДА ШКОЛЕ

Главни задатак образовних система у свету је да се установи, успостави и обезбеди квалитет рада образовно-васпитних установа. То подразумева:

- одговорност свих актера у образовном систему
- општеприхваћене и усаглашене стандарде квалитета рада школа
- примену стандарда у пракси
- међусобно поверење
- аутономију школа

Један од најделотворнијих механизама за обезбеђивање квалитета је **самовредновање.**

2. ШТА ЈЕ САМОВРЕДНОВАЊЕ?

Самовредновање је поступак којим се вреднује сопствена пракса и сопствени рад, полазећи од анализе шта је и како је урађено. Три основна питања су у средишту процеса самовредновања:

1. **Колико је добра наша школа?**
2. **Како то знамо?**
3. **Шта треба да учинимо да буде још боља?**

Одговоре на ова питања првенствено могу дати:

Наставник

Самовредновање, посматрано из угла **наставника,** значи стални процес спровођења, анализирања, кориговања и планирања сопствене наставне праксе и сопственог доприноса целокупном животу и раду школе. Сасвим поједностављено, самовредновање значи стално постављање питања: Шта сам урадио/ла добро, чиме сам задовољан/на? Шта сам могао/ла боље? Које сам циљеве постигао/ла, а које нисам? Шта је прошло боље/горе него што сам очекивао/ла? Да ли сам поклонио/ла пажњу сваком ученику на прави начин? Шта још треба да знам да бих следећи пут био/била бољи/а? На који начин могу допринети побољшању сопствене праксе и раду школе у целини?

Ученик

Самовредновање **ученику** омогућује да објективно сагледава и развија способности које ће му помоћи да створи навику да планира, прати, вреднује и унапређује своје активности у школи. Тако се ствара култура вредновања како сопственог рада, тако и рада других.

Руководилац

Руковођење и организација рада школе, као важан сегмент, сасвим логично, намеће потребу да директор или чланови школске или локалне управе провере сопствену ефикасност и ефективност ради организовања и обезбеђивања што квалитетнијих услова за рад ученика и запослених.

Родитељ

Родитељу, као неизоставном партнеру школе, укључивањем у процес самовредновања, обезбеђује се могућност да личним учешћем, као и проценом рада других, доприноси објективнијој и реалнијој слици школе, да одлучује и спроводи акције за унапређивање рада школе.

3. ЦИЉ САМОВРЕДНОВАЊА

Циљ самовредновања је унапређивање квалитета рада школе. Самовредновање је истовремено и знак да је школа спремна да прихвати одговорност за сопствени рад и развој. То није једини облик вредновања рада, али је основа за друге врсте вредновања. Самовредновање ослобађа школу од напетости која се јавља као последица спољашњег вредновања као до сада јединог вида праћења и вредновања рада васпитно-образовних установа. Увођењем самовредновања школа постаје равноправни партнер спољашњим евалуаторима који ће вредновање спроводити по идентичним показатељима, који су представљени у овом приручнику, као и по тачно одређеним процедурама и механизмима.

4. МЕЂУНАРОДНА ИСКУСТВА

Наш образовни систем отворен је за искуства оних система који у обезбеђивању квалитета имају дужу традицију и позитивне резултате. Основу политике обезбеђивања квалитета у ЕУ чини самовредновање. У европским и другим земљама поступак самовредновања, уз спољашње вредновање, прихваћен је као најефикаснији механизам за унапређивање квалитета рада у школи. Наводимо искуства неких земаља које разрађују или имају већ разрађену процедуру самовредновања:

Шкотска

У Шкотској постоји приручник који помаже школама да врше самовредновање и који садржи детаљно разрађен систем показатеља квалитета груписаних у седам кључних области. Национално прихваћен скуп показатеља квалитета користе школе приликом самовредновања, али и инспекција за обезбеђивање квалитета приликом спољашњег вредновања. На основу резултата самовредновања, школе у Шкотској израђују Школски развојни план и објављују извештаје.

Енглеска

У Енглеској је пракса самовредновања широко распрострањена. Школе морају имати дефинисану развојну стратегију која се темељи на самовредновању. Редовно се публикују резултати рада и самовредновања у годишњим извештајима који су првенствено намењени родитељима. Школе континуирано прате и вреднују свој рад између годишњих инспекцијских прегледа.

Холандија

Школе у Холандији имају законску обавезу да развијају унутрашњу политику унапређивања и обезбеђивања квалитета. Законом о супервизији утврђено је да инспекција мора да користи податке добијене на основу самовредновања школе као полазну основу за спољашње вредновање школе. Пошто је развијено национално тестирање, кључни аспект самовредновања је одређен успехом ученика на националним тестовима постигнућа. Управо због односа између самовредновања и инспекције, као и због чињенице да је обезбеђивање квалитета кључна област инспекцијског надзора, готово све школе су започеле процес самовредновања.

Аустрија

Самовредновање у аустријским школама део је ширег концепта „Curriculum 99“ који школама допушта већи степен слободе у планирању, али тражи и виши степен одговорности за квалитет образовања. Свака школа мора да донесе свој развојни програм, који служи као оквир за самовредновање. Позитивни резултати у процесу самовредновања и његови ефекти подстичу на размишљање о увођењу обавеза за све школе.

Словенија

У Словенији концепт самовредновања школе је још у процесу обликовања и проверавања. Започети су послови на успостављању механизама, активности и мера које омогућавају очување постојећих квалитета и повећање квалитета на подручјима са слабијим резултатима. Пројекат „Плаво око“ се бавио установљавањем и осигуравањем квалитета у васпитању и образовању.

Хрватска

У Хрватској, слично као и у Словенији, започет је посао на увођењу самовредновања ради унапређивања квалитета образовања. У току је пројекат „Самовредновање школа у функцији унапређивања квалитета образовања“ који се спроводи у неколико основних и средњих школа које су се пријавиле за учешће у пројекту. Резултати пројекта ће служити за ширење самовредновања у хрватским школама.

5. УСПОСТАВЉАЊЕ И РАЗВОЈ СИСТЕМА ОБЕЗБЕЂИВАЊА КВАЛИТЕТА РАДА ШКОЛА У СРБИЈИ

5.1. Предуслови за успостављање и развој система квалитета образовања у Србији

У правној регулативи до 2003. године није било институција и служби које су се бавиле обезбеђивањем квалитета у образовању. *Законом о основама система образовања и васпитања* а потом и *Законом о изменама и допунама закона о основама система образовања и васпитања* постављене су основе система обезбеђивања квалитета у образовању. Ради праћења, обезбеђивања и унапређивања квалитета и развоја система образовања и васпитања, основани су: *Завод за унапређивање образовања и васпитања* и *Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања*. Поред ових установа, квалитетом се бави и *Национални просветни савет,* који „утврђује стандарде квалитета образовања и васпитања по нивоима и врстама и опште и посебне стандарде знања...“ (члан 12. Закона о основама система образовања и васпитања).

5.2. Почетни кораци

У оквиру Министарства просвете и спорта, у периоду од краја 2002. до маја 2005. године радило је Одељење за обезбеђивање квалитета чије су се активности развијале у три правца:

1. **успостављање показатеља квалитета** свих релевантних подручја рада школе, систематизованих према кључним областима,
2. **пружање помоћи** школама у примени показатеља квалитета **кроз самовредновање**,
3. **припрема за спољашње вредновање** школа на основу национално прихваћеног скупа показатеља који су наведени у *Приручнику*.

У том периоду настала су следећа развојна и стратешка документа**:**

„Стратегија развоја Одељења за обезбеђивање квалитета“ (2003)

Овај документ је настао у сарадњи са другим одељењима Министарства просвете и спорта и бави се, поред развоја самог одељења, и развојем спољашњег вредновања квалитета рада школе.

Документ дефинише улогу Одељења у успостављању и развијању обезбеђивања квалитета рада школа, износи циљеве, задатке, активности и очекиване резултате. Полазећи од чињенице да је мисија Одељења била да обезбеди успостављање, документовање, одржавање и унапређивање образовних стандарда и квалитета образовања у свим школама и за све учеснике у образовању, у складу са тим су били постављени и општи циљеви.

У односу на развој праћења и вредновања рада образовно-васпитних установа утврђени су следећи **задаци и активности:**

Задаци	Активности
Развој система самовредновања школа	Утврђивање националних смерница за самовредновање школа који се односе на: • показатеље квалитета • процедуре • инструменте
Подршка школама за самовредновање	• припремање докумената и процедура за самовредновање • развијање културе самовредновања школа
Обука	Обука свих актера у васпитно-образовном процесу за праћење и вредновање рада и живота школе у целини
Развој система спољашњег вредновања	• израда програма за спољашње вредновање • припрема за спољашње вредновање
Реализовање програма спољашњег вредновања	• обрада и анализа резултата спољашњег вредновања • израда извештаја

Стратешким планом до 2006. године предвиђени су кораци, активности и рокови за израду документа за самовредновање школа, али и даљи кораци за примену документа у школама, утврђивање његовог квалитета и мера за унапређивање.

Документ је објавило Министарство просвете и спорта Републике Србије.

„Школа по мери деце“ (2003)

Документ садржи главне карактеристике успешне школе у кључним областима квалитета. Ослања се на постојеће домаће и стране анализе стања и потреба школа.

Првенствено је био намењен школама, родитељима, локалној заједници, али и другим актерима који су укључени у образовно-васпитни процес. Представљао је основу за развој процедура и механизама за самовредновање школа. Његова сврха је била да кратко, јасно и повезано представи природу квалитета образовања. Њиме је отворена могућност да се кроз одређени број кључних области сагледа живот и рад школе у целини.

Овај документ поседују основне и средње школе које су учествовале у првој фази пилот-пројекта самовредновања у школама – „Припрема школа за самовредновање“.

„Припрема школа за самовредновање“ (2004)

Документ је израђен са намером да буде користан свим актерима у школи, да им пружи основне смернице за развој самовредновања и да их укључи у процес установљавања показатеља за праћење и вредновање квалитета рада.

Непосредну примену имао је у пројекту „Припрема школа за самовредновање“ као водич ученицима, наставницима, руководству школе, Школском одбору и представницима локалне самоуправе.

Поседују га школе које су учествовале у првој фази пилот-пројекта самовредновања у школама.

6. КАКО СУ УТВРЂЕНИ ПОКАЗАТЕЉИ КВАЛИТЕТА?

Упоредо са израдом докумената припремљен је и реализован пилот-пројекат „Припрема школа за самовредновање“. Циљеви пројекта су били:

- установљавање употребљивог и провереног система показатеља квалитета за самовредновање,
- подстицање и развијање свести о значају успостављања и функционисања система обезбеђивања квалитета у школама,
- коришћење резултата самовредновања и уочених предности и недостатака како би се стање поправило,
- подизање мотивације за унапређивање квалитета рада у школи,
- уједначавање терминологије.

Пројекат је реализован у две фазе.

У првој фази учествовале су 34 школе и дошло се до следећих резултата:

- утврђене су кључне области:
    1. Школски програм и Годишњи програм рада
    2. Настава и учење
    3. Постигнућа ученика
    4. Подршка ученицима
    5. Етос
    6. Ресурси
    7. Руковођење, организација и обезбеђивање квалитета
- прикупљени су примери добре праксе за сваку кључну област, груписани су по сличности и коришћени као полазна основа за дефинисање подручја вредновања, показатеља и нивоа остварености.

Након ове фазе сачињен је Нацрт приручника за праћење и самовредновање рада школе, који је садржао листу показатеља са описима нивоа остварености, смернице и процедуре за спровођење самовредновања, као и предлоге инструмената.

У другој фази, у 65 школа, проверена је употребљивост показатеља и инструмената и применљивост Нацрта приручника. Повратне информације су послужиле за израду коначне верзије *Приручника за самовредновање и вредновање рада школа.*

МЕТОДОЛОГИЈА САМОВРЕДНОВАЊА

МЕТОДОЛОГИЈА САМОВРЕДНОВАЊА

Методологија самовредновања подразумева успостављање и развијање јединствених критеријума за вредновање рада школе у целини.

Самовредновање није само обична процена сопственог квалитета прикупљањем и анализом података, већ представља процес који се одвија кроз више могућих фаза и активности:

- дискусија у што ширем кругу – анализа стања у школи;
- избор кључних области и подручја вредновања;
- сагледавање постојећег стања у изабраним кључним областима;
- уочавање јаких и слабих страна;
- израда плана за отклањање уочених слабости;
- утврђивање ефекта планираних активности.

Избор области или подручја која ће се самовредновати може се извршити на основу:

- процене и иницијативе саме школе - директора, наставничког или стручног већа, Школског одбора, родитеља, ученика...
- спољашње процене и подстицаја (резултата спољашњег вредновања, резултата националних тестирања...)

Периодично би требало спровести вредновање за стицање прегледа тренутног стања у свим кључним областима живота и рада школе. Такав преглед пружа непосредну повратну информацију о посебно јаким странама, као и о областима које треба унапредити.

1. ПРИНЦИПИ И ПРАВИЛА САМОВРЕДНОВАЊА

Самовредновање је континуиран процес у коме се школа не бави само сагледавањем резултата, већ и проценом колико су ефикасне активности које делимично или у потпуности зависе од актера у једној образовно–васпитној установи. У том смислу, у процесу самовредновања се препоручује поштовање одређених принципа :

1. Потребно је сагледати чињенице и појаве ***са више аспеката*** и упоредити податке добијене од различитих учесника.
2. Подаци прикупљени различитим инструментима се обрађују и анализирају.
3. Мора се обезбедити ***анонимност података и њихова заштита од злоупотребе***. Правила доступности и употребе података морају бити потпуно јасна.
4. Брига за квалитет треба да буде професионална и заједничка одговорност свих запослених у школи; слабе стране се морају решавати као ***заједнички проблем***, а не као проблем појединаца.
5. О резултатима самовредновања треба **обавестити све заинтересоване стране**, при чему се добијени резултати не могу користити за рангирање појединаца или школа.
6. Планирани кораци треба да буду ***доступни и остварљиви***, али увек треба имати на уму и ширу перспективу процеса.
7. Тек када се у основним цртама ***упозна целина***, школа може да утврди приоритете и да се бави обезбеђивањем и унапређивањем квалитета на ужем подручју.
8. Школе треба да израде и усвоје ***правила и процедуре за извођење самовредновања*** која садрже*:*
    - основна начела за обезбеђивање одговарајуће климе и културе (правила комуникације);
    - правила чувања, заштите и располагања подацима;
    - начин обрађивања података;
    - инструменте за праћење и вредновање квалитета рада школе.

2. НИВОИ И ОБИМ ВРЕДНОВАЊА

Вредновањем се може обухватити:

1. систем образовања у целини,
2. поједини делови, нпр. све основне школе,
3. појединачне школе,
4. поједини разреди или одељења.

На сваком од наведених нивоа могу се вредновати кључне области или њихови делови, поједина подручја вредновања или поједини показатељи.

Према обиму, самовредновање/вредновање може бити свеобухватно или делимично. Ако је самовредновање усмерено на одређено питање или проблем, школа не мора процењивати једну или више кључних области у целини, већ ће изабрати неколико показатеља из различитих кључних области.

Свеобухватно самовредновање/вредновање се спроводи ради добијања шире слике о целокупном раду и животу школе. Делимично самовредновање/вредновање има за циљ детаљније сагледавање одређених аспеката живота и рада школе како би се поједине кључне области или подручја могли задржати као одређени квалитет школе или како би се могле даље унапредити.

3. САМОВРЕДНОВАЊЕ И СПОЉАШЊЕ ВРЕДНОВАЊЕ

Самовредновање школа спроводи ради унапређивања свог рада и оно представља један од механизама обезбеђивања квалитета. Спољашње вредновање које спроводе просветне власти пружа/обезбеђује информацију о квалитету рада одређене школе по истим принципима и показатељима квалитета. Истовремено, спољашње вредновање помаже школи да смањи субјективност при самопроцени, односно указује на јаке и слабе стране на основу прикупљених доказа.

Спољашње вредновање само по себи не може да подигне квалитет школе на виши ниво, али може да подстакне школу на бољи рад. Примена јединствених критеријума (показатеља, нивоа остварености) подиже ниво објективности и школског самовредновања и спољашњег вредновања.

4. САМОВРЕДНОВАЊЕ И ШКОЛСКО РАЗВОЈНО ПЛАНИРАЊЕ

Резултати самовредновања школе представљају основу за израду како акционих планова, тако и развојног плана за период од три до пет година. Развојним планом се дефинишу области квалитета које треба унапређивати, задаци, активности и носиоци активности. Такође се планирају ресурси за остваривање постављених задатака, као и детаљан временски план за њихову реализацију. У процесу школског развојног планирања учествују све интересне групе, а на предлог стручног актива за развојно планирање, Школски одбор усваја развојни план.

У поступку спољашњег вредновања квалитета школе вреднује се и остваривање њеног развојног плана.

Квалитетно образовање укључује циклично смењивање самовредновања/вредновања и акционог и развојног планирања.

5. ШТА ВРЕДНУЈЕМО?

Да би се сагледао квалитет рада школе у целини, потребно је размишљати о **условима** у којима школа ради, **процесима** који се дешавају у школи и **продуктима, исходима** или **резултатима** које школа постиже.

Ове три категорије су биле основ за дефинисање и утврђивање кључних области:

1. ШКОЛСКИ ПРОГРАМ И ГОДИШЊИ ПРОГРАМ РАДА ШКОЛЕ
2. НАСТАВА И УЧЕЊЕ
3. ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА
4. ПОДРШКА УЧЕНИЦИМА
5. ЕТОС
6. РЕСУРСИ
7. РУКОВОЂЕЊЕ, ОРГАНИЗАЦИЈА И ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ КВАЛИТЕТА

6. ШТА СЕ МОЖЕ ВРЕДНОВАТИ У КЉУЧНИМ ОБЛАСТИМА

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ И ГОДИШЊИ ПРОГРАМ РАДА ШКОЛЕ. Вредновањем квалитета школског програма процењујемо: његову структуру, квалитет наставне понуде, усклађеност са специфичностима и потребама ученика, везу развојног плана са резултатима самовредновања школе...

НАСТАВА И УЧЕЊЕ. У овој области се прате и вреднују: планирање и припремање наставе и других облика образовно-васпитног рада, реализација наставе, активност ученика, начин учења, оцењивање, праћење, извештавање...

ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА. У овој области је могуће вредновати: успех у учењу (на нивоу разреда, одељења, школе), квалитет знања, постигнућа ученика на квалификационим и пријемним испитима и такмичењима, мотивацију ученика, вредности код ученика...

ПОДРШКА УЧЕНИЦИМА. Област у којој се сагледава: квалитет бриге о ученицима, подршка њиховог учења, социјалног и личног развоја, професионалне оријентације...

ЕТОС. Област у којој се вреднује: квалитет климе и односа у школи и у окружењу, заједништва, сарадње, осећај припадности школи и окружењу, једнакост, правичност, партнерство...

РЕСУРСИ. У овој области се вреднује: кадар, простор, опрема, располагање финансијским средствима...

РУКОВОЂЕЊЕ, ОРГАНИЗАЦИЈА И ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ КВАЛИТЕТА. Област у којој се вреднује: професионална компетенција, умеће и способности руководиоца, ефикасност руковођења, тимски рад, школски менаџмент, планирање и остваривање школског развојног плана, извештавање о квалитету рада, обезбеђивање квалитета...

7. ПОДРУЧЈА ВРЕДНОВАЊА, ПОКАЗАТЕЉИ, НИВОИ ОСТВАРЕНОСТИ

Самовредновање/вредновање врши се у кључним областима избором одговарајућих подручја вредновања и применом показатеља.

7.1. Подручја вредновања

Подручја вредновања су уже тематске целине (у односу на кључне области) које ближе дефинишу предмет праћења и вредновања. Свака кључна област је подељена на *подручја вредновања* по садржински сличним целинама унутар којих вреднујемо *оствареност квалитета*.

- ПРИМЕР: Кључна област НАСТАВА И УЧЕЊЕ обухвата 4 подручја за вредновање квалитета:
  1. Планирање и припремање
  2. Наставни процес
  3. Учење
  4. Праћење напредовања ученика

7.2. Показатељи

Показатељи представљају следећи корак у конкретизацији појединих подручја вредновања. Они још прецизније дефинишу садржаје и активности у њима. Свако подручје обухвата неколико показатеља:

- ПРИМЕР: У кључној области НАСТАВА И УЧЕЊЕ, у оквиру подручја ПРАЋЕЊЕ НАПРЕДОВАЊА УЧЕНИКА постоје два показатеља:
  1. Праћење и оцењивање
  2. Извештавање

7.3. Нивои остварености

Нивои остварености представљају још један корак у конкретизацији појединих подручја. Они садрже јасан и прецизан опис остварености појединих показатеља у оквиру одређеног подручја. На основу искуства других земаља, са намером да се избегне устаљена пракса прибегавања средњој вредности, опредељење је да се вредновање оствареног врши помоћу четворостепене скале. Сваки ниво има одређено значење, од највишег нивоа 4 до најнижег нивоа 1.

Ниво 4 представља најпожељнију ситуацију, ситуацију коју школа тежи да достигне или да задржи. Доминирају јаке стране, а евентуални ситни недостаци не утичу на квалитет рада у школи. Без обзира што је школа достигла овај ниво, очекује се да и даље унапређује свој рад.

Ниво 3 карактерише више јаких него слабих страна, али постојеће слабости умањују укупан квалитет рада школе и пожељно их је отклањати.

Ниво 2 одражава присутност појединих јаких страна, али преовлађују слабе стране које значајно умањују квалитет рада. Овакво стање захтева предузимање одређених акција ради отклањања уочених слабости.

Ниво 1 означава да изразито преовлађују слабе стране које угрожавају напредовање и развој ученика. Неопходна је хитна акција и стручна помоћ за отклањање недостатака.

До утврђивања нивоа квалитета рада школе долази се професионалном интерпретацијом односа јаких и слабих страна. *Приручник* нуди описе **нивоа 4** и **нивоа 2**. Описи чије карактеристике не одговарају **нивоу 4** а имају више јаких страна него **ниво 2** представљају **ниво 3**. Описи чије карактеристике не достижу **ниво 2** представљају **ниво 1**.

• ПРИМЕР: Описи показатеља ПРАЋЕЊЕ И ОЦЕЊИВАЊЕ у подручју вредновања ПРАЋЕЊЕ НАПРЕДОВАЊА УЧЕНИКА у кључној области НАСТАВА И УЧЕЊЕ на нивоу 4 и 2.

НИВО 4

Оцењивање постигнућа ученика се обавља редовно и у континуитету, као резултат систематског праћења ученика. Оцењивање се обавља сагласно прописаном Правилнику о оцењивању ученика и утврђеним националним стандардима. О критеријуму оцењивања наставници се договарају на нивоу стручног и одељењског/разредног већа. Разлике у критеријуму оцењивања истог предмета код различитих наставника су незнатне. Наставници примењују формативно и сумативно оцењивање и увиђају везу између квалитета сопственог рада и оцена својих ученика. Процена успешности наставе је у директној вези са оценама ученика и важан је фактор у даљем планирању рада.

НИВО 2

Праћење и оцењивање је нередовно и најчешће се врши уочи класификационих периода. Оцењивање се врши сагласно прописаним правилима о оцењивању ученика, али је примена различитих врста оцењивања неравномерна, тако да у појединим предметима (нпр. страни језик, математика...) доминира оцењивање искључиво на основу писмених провера знања. Ученици добијају повратну информацију о оцени, али се занемарује њена мотивациона функција.

8. КАКО ОБЕЗБЕДИТИ ДОКАЗЕ

За сваки појединачни показатељ треба обезбедити одговарајуће доказе. Постоје различите врсте доказа и бројни начини њиховог прикупљања:

• можемо питати људе шта мисле (индивидуални разговори, групне дискусије, радни састанци, родитељски састанци, анкете и упитници...),

• можемо погледати документацију и друге изворе (дневници рада, различите врсте извештаја и записника, ученички радови и свеске, планови рада, акциони и развојни план, правилници...),

• можемо вршити непосредно посматрање (праћење појединих ученика, посматрање појединих одељења и часова, видео записа сопствених часова, размена одељења, узајамно посматрање часова - хоризонтално вредновање...),

• можемо анализирати податке (интерна и национална тестирања и испити, такмичења...).

9. УПУТСТВО ЗА ПРИМЕНУ ИНСТРУМЕНАТА

Овај део *Приручника* садржи предлоге и неке примере инструмената и поступака за прикупљање података и обезбеђивање доказа.

Инструменти су дати по кључним областима са конкретним упутствима, предлозима и коментарима, како би се олакшала њихова примена.

Школа може самостално израђивати различите инструменте и допуњавати постојеће.

Школа процењује квалитет свога рада на основу датог оквира вредновања (кључне области, подручја вредновања, показатељи и описи нивоа остварености 4 и 2). Школа утврђује ниво остварености одређених показатеља у оквиру појединих подручја вредновања идентификујући своје јаке и слабе стране. До процене нивоа остварености појединих показатеља долази се анализом прикупљених података. Процена се мора заснивати на ваљаним и поузданим доказима.

На које технике и инструменте се школе могу ослонити у процесу прикупљања података и обезбеђивања доказа?

Технике	Инструменти
ПОСМАТРАЊЕ	• протоколи за праћење • чек листе • листе снимања • анегдотске белешке
АНКЕТИРАЊЕ	• анкете • упитници
ИНТЕРВЈУИСАЊЕ	• разговори (индивидуални, групни; вођени, слободни)
СКАЛИРАЊЕ	• скале (нумеричке, дескриптивне, графичке)
ТЕСТИРАЊЕ	• тестови (знања, способности; стандардизовани, нестандардизовани)
АНАЛИЗИРАЊЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ (дневника рада, извештаја, записника, ученичких радова...)	• чек листе

Уз инструменте за сваку кључну област даје се и преглед могућих извора доказа по подручјима вредновања, односно показатељима. У појединим кључним областима понуђене су чек листе ДОКУМЕНТАЦИЈА – ДОКАЗИ које представљају списак школске документације која се може користити као извор доказа и чек листе, односно, у појединим областима, скале процене које се односе на описе нивоа остварености, а служе да се једноставније одреде нивои при вредновању. Чек листе и скале су намењене и самовредновању и спољашњем вредновању, што значи да их могу користи и школа и саветници. Свакако да наведена документација није једини извор доказа. При одређивању нивоа остварености треба се ослонити и на разговоре с наставницима, ученицима, родитељима, директором, као и на друге изворе и технике прикупљања података.

Понуђени УПИТНИЦИ углавном траже од испитаника две врсте процене: процену тачности тврдње, односно степена присутности, и процену важности датог исказа. Овакви упитници омогућавају прикупљање релевантних података који олакшавају школи да издвоји приоритете по извршеном самовредновању.

Очекује се да школе и школски тимови за самовредновање пажљиво размотре понуђене инструменте. Инструменти се могу применити у целини или прилагодити потребама школе. Школски тимови за самовредновање могу мењати понуђене табеле, чек листе, скале и упитнике прилагођавајући их предмету вредновања, испитаницима (циљној групи).

На пример:

- на основу датих упитника за ученике/наставнике могу се направити упитници за родитеље/чланове Школског одбора уколико школски тим жели и мишљење родитеља/ чланова Школског одбора;
- могу се комбиновати упитници уколико се вреднује више показатеља из више различитих подручја;
- дате тврдње и питања могу се разрадити, рашчланити, поједноставити (за млађе ученике);
- из предложених скала и упитника могу се избацити делови који нису предмет тренутног испитивања (нпр. део који се односи на процењивање важности тврдњи, делови упитника који се односе на показатељ који није предмет вредновања);
- упитници се могу допунити још неким захтевима уколико је због обраде и анализе потребна полна структура испитаника, узраст ученика, и сл.

За прикупљање доказа школе могу користити осим понуђених инструмената и стандардизоване тестове, упитнике, скале и инструменте из педагошке литературе и других извора, као и инструменте које сами израде.

Применом разноврсних техника и инструмената долази се до валидних и релевантних података чијом се квантитативном и квалитативном анализом добијају одговори на питања постављених на почетку: **Колико је добра наша школа? Како то знамо?** Планирањем конкретних корака за унапређивање утврђених слабости одговара се и на треће постављено питање: **Шта треба да учинимо да будемо још бољи?**

10. ПРЕПОРУКЕ ЗА ПОСТУПАК САМОВРЕДНОВАЊА У ШКОЛАМА

Процес самовредновања подразумева следеће кораке:

1. Формирање школског тима за самовредновање

Пожељно је да тим садржи 5 - 8 чланова, зависно од типа и величине школе (од којих је најмање један представник родитеља и/или члан Школског одбора из локалне заједнице, представник ученика). Задатак тима је да донесе план самовредновања, да одреди које ће кључне области или поједина подручја и показатељи бити предмет самовредновања у току једне школске године, да обезбеди услове да се процес самовредновања спроведе, да усагласи правила понашања и деловања, да утврди правила чувања, заштите и располагања подацима.

2. Избор предмета праћења и вредновања

У зависности од предмета праћења и вредновања, школа треба да изабере одговарајуће кључне области, подручја вредновања и показатеље.

У почетку се може одабрати једна кључна област или једно подручје, а када се стекну прва искуства, добро је комбиновати више области, подручја и показатеља.

3. Израда плана за самовредновање

План би требало да садржи:

- активности у току процеса и после извршеног самовредновања;
- учеснике унутар и ван школе;
- време реализације активности;
- инструменте и технике за спровођење самовредновања.

4. Чување, заштита и располагање подацима (доказима)

За свако подручје вредновања и показатељ прикупљају се ваљани и поуздани докази. Школски тим за самовредновање бави се документовањем нивоа остварености. Школа обезбеђује заштиту и чување прикупљених података и доказа.

5. Обрада и анализа добијених података

Школски тим анализира предмет вредновања на основу прикупљеног материјала, али и других извора којима школа располаже: дневници рада, свеске ученика, планови рада, записници и други материјали који могу бити од користи за квалитетну анализу.

Приликом обраде података школски тим примењује оне статистичке методе за које поседује одговарјућа методолошка знања. Анализа ће бити објективнија и реалнија ако је предмет вредновања посматран из различитих углова, што се постиже применом разноврсних техника и инструмената.

6. Писање извештаја

Извештај треба да буде заснован на чињеницама прикупљеним из различитих извора. Поред јасне слике процеса самовредновања, у извештају треба нагласити:

- области које могу послужити као примери добре праксе;
- области које су на задовољавајућем степену остварености;
- области које треба унапредити.

Извештај садржи и предлог мера за унапређење рада школе. Сврха извештаја је да:

- буде основа за израду **акционог плана** за унапређење одређених сегмената рада школе
- буде полазиште за **школско развојно планирање,**
- пружи битне информације за **спољашње вредновање школе.**

7. Акциони план

Акциони план може бити део Школског развојног плана или самостални документ. При састављању акционог плана одређују се развојни циљеви и приоритети и постављају остварљиве мере. Број приоритета не би требало да буде велики (3 - 5). При њиховом одређивању полази се увек од потреба школе, али се имају у виду и потребе локалне средине, као и национални приоритети.

Акциони план треба да садржи:

- предвиђене активности утврђене на основу постављених приоритета,
- циљеве,
- носиоце активности,
- временску динамику и
- начин праћења реализације.

У изради Акционог плана учествују сви носиоци активности.

КЉУЧНЕ ОБЛАСТИ, ПОДРУЧЈА ВРЕДНОВАЊА, ПОКАЗАТЕЉИ И ПРИМЕРИ ИНСТРУМЕНАТА

ОКВИР ВРЕДНОВАЊА

Кључне области

1 Школски програм и Годишњи програм рада	2 Настава и учење	3 Постигнућа ученика	4 Подршка ученицима	5 Етос	6 Ресурси	7 Руковођење, организација и обезбеђивање квалитета

Подручја вредновања

Школски програм	Планирање и припремање	Квалитет школских постигнућа	Брига о ученицима	Углед и промоција школе	Људски ресурси	Руковођење
Годишњи програм рада	Наставни процес		Подршка учењу	Атмосфера и међуљудски односи	Материјално технички ресурси	Организација рада школе
	Учење		Лични и социјални развој	Партнерство са родитељима, Школским одбором и локалном заједницом	Финансијски ресурси	Школски развојни план
	Праћење напредовања ученика		Професионална оријентација		Ресурси локалне средине	Обезбеђивање квалитета
2	4	1	4	3	4	4

BRITISH COUNCIL

	Кључне области	Подручја вредновања	Показатељи
1	*Школски програм и Годишњи програм рада*	1.1. Школски програм	*1.1.1. Структура и садржај*
		1.2. Годишњи програм рада	*1.2.1. Структура и садржај*
2	*Настава и учење*	2.1. Планирање и припремање	*2.1.1. Планирање*
			2.1.2. Припремање
		2.2. Наставни процес	*2.2.1. Комуникација и сарадња*
			2.2.2. Рационалност и организација
			2.2.3. Подстицање ученика
			2.2.4. Корелација и примена знања
		2.3. Учење	*2.3.1. Одговорност ученика*
			2.3.2. Начин учења
		2.4. Праћење напредовања ученика	*2.4.1. Праћење и оцењивање*
			2.4.2. Извештавање
3	*Постигнућа ученика*	3.1. Квалитет школских постигнућа	*3.1.1. Оцене и успех*
			3.1.2. Квалитет знања
			3.1.3. Пријемни и квалификациони испити, такмичења
			3.1.4. Мотивисаност ученика
			3.1.5. Вредности код ученика
4	*Подршка ученицима*	4.1. Брига о ученицима	*4.1.1. Безбедност и сигурност ученика у школи*
			4.1.2. Праћење физичког, здравственог и емоционалног стања и социјалних потреба ученика
		4.2. Подршка учењу	*4.2.1. Квалитет понуђених програма за подршку ученицима у процесу учења*
			4.2.2. Напредовање и успех ученика
			4.2.3. Стручна помоћ наставницима у пружању подршке ученицима у процесу учења
		4.3. Лични и социјални развој	*4.3.1. Подстицање позитивних ставова и развој социјалних вештина*

Кључне области		Подручја вредновања	Показатељи
5	*Етос*	5.1. Углед и промоција школе	*5.1.1. Углед и обележја школе*
			5.1.2. Очекивања и промоција успешности
			5.1.3. Култура понашања
		5.2. Атмосфера и међуљудски односи	*5.2.1. Поштовање личности*
			5.2.2. Једнакост и правичност
			5.2.3. Естетско и функционално уређење школског простора
		5.3. Партнерство са родитељима, Школским одбором и локалном заједницом	*5.3.1. Комуникација са родитељима*
			5.3.2. Укључивање родитеља у живот и рад школе и школско учење
			5.3.3. Веза између школе и Школског одбора
			5.3.4. Улога школе у локалној заједници
6	*Ресурси*	6.1. Људски ресурси	*6.1.1. Наставни кадар*
			6.1.2. Ненаставни кадар
		6.2. Материјално-технички ресурси	*6.2.1. Школски простор и опрема*
			6.2.2. Наставна средства
			6.2.3. Коришћење расположивих материјално-техничких ресурса
		6.3. Финансијски ресурси	*6.3.1. Структура и намена расположивих финансијских ресурса*
			6.3.2. Коришћење расположивих финансијских ресурса
		6.4. Ресурси локалне средине	*6.4.1. Коришћење расположивих ресурса*
7	*Руковођење, организација и обезбеђивање квалитета*	7.1. Руковођење	*7.1.1. Професионалне компетенције*
			7.1.2. Способност руковођења
		7.2. Организација рада школе	*7.2.1. Подела обавеза и задужења*
			7.2.2. Организовање и координисање рада у школи
		7.3. Школски развојни план	*7.3.1. Структура и садржај Школског развојног плана*
			7.3.2. Реализација Школског развојног плана
			7.3.3. Ефекти реализације
		7.4. Обезбеђивање квалитета	*7.4.1. Самовредновање*
			7.4.2. Ефикасност и ефективност рада

BRITISH COUNCIL

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ И ГОДИШЊИ ПРОГРАМ РАДА

1.1. ШКОЛСКИ ПРОГРАМ

У овом подручју вредновања сагледавамо следећи показатељ:

1.1.1. Структура и садржај

Опис нивоа остварености - ниво 4

1.1.1. Школски програм је састављен у складу са Законом и садржи све прописане садржаје. Свим елементима је дат одговарајући значај. Школским програмом обезбеђује се остваривање наставних планова и програма и потреба ученика и родитеља, школе и јединице локалне самоуправе и заснован је на реалним потенцијалима школе.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 4.

Опис нивоа остварености - ниво 2

1.1.1. Школски програм садржи елементе прописане Законом, мада некима од њих није дат одговарајући значај. Школским програмом се обезбеђује остваривање прописаних планова и програма, али се не узимају у обзир потребе ученика, родитеља и локалне заједнице. Сви потенцијали школе нису искоришћени на најбољи начин.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 2.

1.2. ГОДИШЊИ ПРОГРАМ РАДА

У овом подручју вредновања сагледавамо следећи показатељ:

1.2.1. Структура и садржај

Опис нивоа остварености - ниво 4

1.2.1. Годишњи програм је донет у складу са развојним планом и програмом образовања и васпитања. На прецизан и оперативан начин су утврђени време, место, начин и носиоци остваривања програма.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 4.

Опис нивоа остварености - ниво 2

1.2.1. Годишњи програм рада је донет у складу са програмом образовања и васпитања, али није усаглашен са развојним планом. Време, место, начин и носиоци остваривања програма нису свуда прецизирани те је програм недовољно оперативан.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 2.

1. ШКОЛСКИ ПРОГРАМ И ГОДИШЊИ ПРОГРАМ РАДА

МОГУЋИ ИЗВОРИ ДОКАЗА – ***по подручјима вредновања***

1.1. ШКОЛСКИ ПРОГРАМ

- Школски програм;
- наставни планови и програми.

1.2. ГОДИШЊИ ПРОГРАМ РАДА ШКОЛЕ

- Годишњи програм рада;
- Школски развојни план.

С обзиром да је садржина Школског програма и Годишњег програма рада прописана Законом о основама система образовања и васпитања предлажу се једноставне чек листе. Њима се може проверити усклађеност програма са законском регулативом. Процена квалитета самог програма и квалитета понуде подразумева анализу како услова у којима школа функционише (непосредно окружење, материјално-техничке, људске, финансијске и ресурсе локалне средине, интересе и приоритете локалне заједнице...) тако и интереса и интересовања ученика, што захтева примену и других начина прикупљања података као што су посматрање, разговори, анализирање расположиве документације, скалирање...

Следи јединствена чек листа чији се делови према потреби могу применити посебно.

Подручја вредновања:

1.1. ШКОЛСКИ ПРОГРАМ

1.2. ГОДИШЊИ ПРОГРАМ РАДА

ТВРДЊЕ	ДА	НЕ
Школски програм		
Школски програм садржи назив, врсту и трајање Школског програма.		
Школски програм садржи сврху, циљеве и задатке Школског програма.		
Школски програм садржи обавезне и изборне наставне предмете и њихове обавезне и слободне садржаје.		
Школски програм садржи факултативне наставне предмете и њихове садржаје.		
Школски програм садржи трајање и основне облике извођења програма.		
Школски програм садржи фонд часова за сваки разред.		
Школски програм садржи фонд часова за сваки предмет.		
Школски програм садржи начин и поступак остваривања прописаних наставних планова и програма.		
Школски програм садржи врсте активности у образовно-васпитном раду.		
Школски програм садржи програмске садржаје и активности којима се остварује факултативни део Школског програма.		
Факултативни део обухвата предмете којима се задовољавају интереси ученика у складу са могућностима школе.		
Школски програм обезбеђује остваривање наставних планова и програма.		
Школски програм обезбеђује остваривање потреба ученика и родитеља.		
Школски програм обезбеђује остваривање потреба локалне заједнице.		
Школским програмом се на најбољи начин користе потенцијали школе.		
Годишњи програм рада		
Годишњи програм рада утврђује време остваривања програма образовања и васпитања.		
Годишњи програм рада утврђује место остваривања програма образовања и васпитања.		
Годишњи програм рада утврђује начин остваривања програма образовања и васпитања.		
Годишњи програм рада утврђује носиоце остваривања програма образовања и васпитања.		
Годишњи програм рада је у складу с развојним планом.		
Годишњи програм рада је у складу с програмом образовања и васпитања.		
Годишњи програм рада је оперативан.		

НАСТАВА И УЧЕЊЕ

2.1. ПЛАНИРАЊЕ И ПРИПРЕМАЊЕ

У овом подручју вредновања сагледавамо следеће показатеље:

2.1.1. Планирање

2.1.2. Припремање

Опис нивоа остварености - ниво 4

2.1.1. Сваки наставник има Годишњи и оперативни план рада за свој предмет, сачињен у складу са прописаним планом и програмом и уз сарадњу са осталим члановима разредног већа/стручног већа. Наставници сачињавају оперативне планове поштујући специфичности предмета и одељења/разреда са којим раде. Међусобна сарадња се огледа у заједничком усклађивању тема и уз потребну корелацију међу предметима. Тимским радом је обезбеђена могућност заједничког тематског планирања, обраде повезаних тема и усклађене периодичне провере знања. Планирање обухвата и корекције настале на основу сталне анализе резултата рада.

2.1.2. Наставници се редовно припремају за наставу водећи рачуна о избору садржаја, метода, облика и средстава за рад. Припремање за час је засновано на уважавању различитости код ученика у погледу њиховог знања, искуства и способности, укључујући и ученике са тешкоћама у развоју. За припремање наставници користе стручну литературу, интернет и друге изворе.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 4.

Опис нивоа остварености - ниво 2

2.1.1. Сви наставници имају глобалне/тематске планове. Оперативни планови наставника садрже минимум података (називе наставних јединица, тип часа и наставне методе). Наставници недовољно сарађују при планирању, што се директно одражава на одсуство тематске и временске корелације међу предметима. Могућности за тимски рад су минимално искоришћене. Планирање ретко обухвата корекције настале анализом резултата рада.

2.1.2. Наставници се припремају за наставу, али већина то чини нередовно и непотпуно. Већина наставника недовољно уважава различите могућности и потребе ученика.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 2.

2.2. НАСТАВНИ ПРОЦЕС

У овом подручју вредновања сагледавамо следеће показатеље:

2.2.1. Комуникација и сарадња

2.2.2. Рационалност и организација

2.2.3. Подстицање ученика

2.2.4. Корелација и примена знања

Опис нивоа остварености - ниво 4

2.2.1. Информације, упутства и питања наставника су добро осмишљена, прецизно формулисана и недвосмислена. Ученици се охрабрују да слободно износе своја мишљења и запажања. Повратна информација наставника ученицима је подстицајна за њихов даљи рад. Дијалог између ученика и наставника, као и ученика међусобно одвија се уз узајамно уважавање и поверење. Ученици не добијају увек готове информације, већ се упућују да користе претходно искуство и предзнање за проналажење одговора и нових решења.

2.2.2. Наставници се у организацији часа руководе планираним циљевима и задацима. Наставне методе, облици рада и наставна средства усклађени су са циљевима часа, наставним садржајима и примерени узрасно-развојним карактеристикама ученика. Рад се организује у складу са различитим способностима и склоностима ученика, водећи рачуна о њиховој оптерећености, брзини и начину рада. Рационално се користе време, простор, наставна средства и други ресурси.

2.2.3. Наставници подржавају постојећа ученичка интересовања и подстичу развијање нових. Користе разноврсне методе којима подстичу радозналост, пажњу и развој критичког мишљења. Ученици се подстичу на самостално коришћење различитих извора знања. Често се користе похвале и награде и истичу позитивни примери понашања и постигнућа ученика.

2.2.4. Наставници охрабрују ученике да користе претходна знања и искуства из разних предмета и да их повезују у смислену целину са новим знањима. Ученици се оспособљавају да стечена школска знања примењују у свакодневном животу. Наставници међусобно и са ученицима осмишљавају програме и садржаје за школске и ваншколске активности које захтевају примену знања, довођењем ученика у ситуације да примене научено.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 4.

Опис нивоа остварености - ниво 2

2.2.1. Информације, упутства и питања наставника нису довољно прецизна. Комуникација између наставника и ученика одвија се стереотипно и формално. Комуникација на часу се огледа у наставниковом давању упутстава и постављању питања, док се само понекад користе могућности за изношење мишљења и запажања ученика. Повратна информација није увек у функцији подстицања ученика на даљи рад.

2.2.2. Већина наставника полази од планираних циљева и задатака, али често без адекватног избора метода и облика рада. У организацији часа је видно присутно занемаривање ученичких знања и искустава. Најчешће се примењује фронтални облик рада, док се остали облици рада занемарују. Користи се скроман дидактички материјал. Простор је уређен на конвенционалан начин.

2.2.3. Подстицању ученика се не даје одговарајући значај. Не поклања се довољна пажња индивидуалним карактеристикама ученика. Похваљивање, награђивање и истицање ученика се обавља најчешће у ванредним школским ситуацијама (нпр. поводом Дана школе), док је само код појединих наставника присутно као део свакодневне праксе.

2.2.4. Корелација међу темама и садржајима унутар једног предмета је добра, али је међу предметима ретко присутна. При увођењу ученика у нове садржаје наставници не користе довољно постојећа искуства и знања ученика. У школи се не подстиче пракса тимског рада, што међупредметну корелацију отежава и препушта вољи појединаца.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 2.

2.3. УЧЕЊЕ

У овом подручју вредновања сагледавамо следеће показатеље:

2.3.1. Одговорност ученика

2.3.2. Начин учења

Опис нивоа остварености - ниво 4

2.3.1. Већина ученика има развијен одговоран однос према учењу и показује висок степен самосталности у раду. У процесу учења ученици су свесни значаја ослањања на сопствене капацитете, при чему максимално активирају раније стечена знања и искуства. Имају развијен осећај личне одговорности за постигнуте резултате, као и спремност да поделе одговорност у групи и одељењу.

2.3.2. У школи доминира примена активних облика учења и континуирано се ради на развијању ученичких компетенција за учење путем открића, решавања проблема, кооперативно учење... Ученици се оспособљавају да користе уџбеник, речнике, интернет, енциклопедије и другу литературу у тражењу одговора на поједина питања. У току учења умеју да резимирају научено, да праве краће белешке са предавања, раздвајају битно од небитног. Већина ученика планира свој рад и придржава се тог плана.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 4.

Опис нивоа остварености - ниво 2

2.3.1. Одговорност ученика према учењу је недовољно развијена. При учењу ученици се руководе спољашњом мотивацијом и стално им је потребан подстицај наставника, углавном путем оцењивања. Свест о личној одговорности је присутна код ученика са добрим постигнућима, док је код ученика са слабијим успехом често замењена пребацивањем одговорности на друге.

2.3.2. Ученици се не упућују довољно у различите технике учења и нису оспособљени за учење наставних садржаја са разумевањем. На часу се не примењују различити облици, методе и технике рада који би задовољили различите стилове учења и интересовања ученика, што у великој мери резултира површним, несистематичним и неприменљивим знањима. Ученици се не упућују да користе различите изворе знања (књиге, часописе, интернет, ТВ…).

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 2.

2.4. ПРАЋЕЊЕ НАПРЕДОВАЊА УЧЕНИКА

У овом подручју вредновања сагледавамо следеће показатеље:

2.4.1. Праћење и оцењивање

2.4.2. Извештавање

Опис нивоа остварености - ниво 4

2.4.1. Оцењивање постигнућа ученика се обавља редовно и у континуитету, као резултат систематског праћења ученика. Оцењивање се обавља сагласно прописаном Правилнику о оцењивању ученика и утврђеним националним стандардима. О критеријуму оцењивања наставници се договарају на нивоу стручног и одељењског/разредног већа. Разлике у критеријуму оцењивања истог предмета код различитих наставника су незнатне. Наставници примењују формативно и сумативно оцењивање и увиђају везу између квалитета сопственог рада и оцена својих ученика. Процена успешности наставе је у директној вези са оценама ученика и важан је фактор у даљем планирању рада.

2.4.2. У школи се поштује договорени начин информисања о постигнућима ученика са којим су упознати сви родитељи и ученици. Информисање је редовно, јасно и лако разумљиво и, поред описа нивоа постигнућа, садржи смернице за даље напредовање ученика.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 4.

Опис нивоа остварености - ниво 2

2.4.1. Праћење и оцењивање је нередовно и најчешће се врши уочи класификационих периода. Оцењивање се врши сагласно прописаним правилима о оцењивању ученика, али је примена различитих врста оцењивања неравномерна, тако да у појединим предметима (нпр. страни језик, математика...) доминира оцењивање искључиво на основу писмених провера знања. Ученици добијају повратну информацију о оцени, али се занемарује њена мотивациона функција.

2.4.2. Школа има договорени начин извештавања о постигнућима ученика, али се он не поштује увек и у потпуности. Информацију о напредовању ученика, степену постигнућа и понашању ученика у школи родитељи добијају углавном на сопствену иницијативу. Површно и нередовно извештавање о напредовању ученика повремено доводи до неспоразума у комуникацији између наставника, ученика и родитеља.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 2.

2. НАСТАВА И УЧЕЊЕ

МОГУЋИ ИЗВОРИ ДОКАЗА - *по подручјима вредновања*

1. ПЛАНИРАЊЕ И ПРИПРЕМАЊЕ

- планови рада наставника;
- писане припреме наставника;
- записници стручних већа;
- белешке наставника;
- материјали за наставу;
- свеске ученика...

2. НАСТАВНИ ПРОЦЕС

- непосредан увид у наставни процес;
- упитници, анкете, скале...

3. УЧЕЊЕ

- непосредан увид у наставни процес;
- упитници, анкете, скале...

4. ПРАЋЕЊЕ НАПРЕДОВАЊА УЧЕНИКА

- дневници евиденције образовно-васпитног рада;
- белешке наставника;
- извештаји о напредовању ученика;
- записници;
- нумеричке скале;
- упитници...

Следе упитници за наставнике по подручјима вредновања, са назначеним показатељима, тако да се делови упитника могу комбиновати према потреби. На основу понуђених упитника могу се правити нови за друге групе испитаника, нпр. ученике, родитеље...

2.1. Подручје вредновања: ПЛАНИРАЊЕ И ПРИПРЕМАЊЕ

Показатељи:

2.1.1. Планирање

2.1.2. Припремање

УПИТНИК ЗА НАСТАВНИКЕ

Молимо вас да одговорите на следећа питања процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа, по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА / ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				Планирање				
				1. Чланови стручних већа сарађују при планирању.				
				2. Моји планови рада су усмерени на постизање прописаних циљева и задатака.				
				3. У наставним плановима временски је усклађена обрада тема заједничких за више предмета.				
				4. Мојим плановима су предвиђени различити облици рада у функцији ефикасног стицања знања и развоја способности и вештина ученика.				
				5. Мојим плановима су предвиђене различите методе рада у функцији ефикасног стицања знања и развоја способности и вештина ученика.				
				6. Моји планови рада садрже различита места извођења наставе у функцији остваривања циљева и задатака.				
				7. Писмене провере су временски усаглашене са проверама из других предмета.				
				8. На основу неостварених планираних задатака, утврђених анализом провере резултата рада, правим краткорочне корекције планова.				
				Припремање				
				9. Моје припреме за реализацију часа имају јасну структуру.				
				10. За припрему користим стручну литературу.				
				11. За припрему користим интернет и друге изворе.				
				12. Добре припреме размењујем са колегама.				
				13. При припреми узимам у обзир разлику ученика у напредовању, знању и искуству.				
				14. Припремам задатке за рад различите тежине.				
				15. Пре обраде новог проверавам колико су ученици савладали претходно градиво.				
				16. Планирам активирање ученика ради коришћења њихових предзнања.				
				17. Планирам коришћење наставних средстава.				
				18. Планирам одговарајуће моделе, препарате и приручна средства.				
				19. Осмишљавам и припремам огледе и вежбе.				
				20. Поштујем дидактичко-методичка упутства и инструкције дате у наставном програму.				
				21. Израђујем наставне материјале потребне за час у сарадњи са ученицима.				
				22. По реализованим часовима бележим запажања и допуне и користим их у следећем припремању.				

2.2. Подручје вредновања: НАСТАВНИ ПРОЦЕС

Показатељи:

2.2.1. Комуникација и сарадња

2.2.2. Рационалност и организација

2.2.3. Подстицање ученика

2.2.4. Корелација и примена знања

УПИТНИК ЗА НАСТАВНИКЕ

Молимо вас да одговорите на следећа питања процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа, по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА/ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				Комуникација и сарадња				
				1. Настојим да се јасно и правилно изражавам на часу.				
				2. Проверавам да ли су ученици исправно разумели питања и упутства.				
				3. Охрабрујем ученике да износе своја мишљења и запажања.				
				4. Омогућавам ученику да размисли после постављеног питања/задатка.				
				5. Сваком ученику се обраћам с уважавањем.				
				6. Водим рачуна да ученици пажљиво слушају једни друге.				
				7. Подстичем солидарност и одговорност у групном раду.				
				8. Подстичем ученике да заједнички траже нова решења задатака.				
				Рационалност и организација				
				9. Примењујем различите облике, методе и технике рада у зависности од садржаја и циљева часа.				
				10. Користим расположиви простор и окружење у складу са садржајима и задацима.				
				11. На часу остварујем све фазе према плану.				
				12. Динамику рада прилагођавам могућностима ученика.				
				13. Употребљавам расположива наставна средства и материјале.				
				14. Током часа резимирам обрађено градиво.				
				15. Задатке за рад одређујем у складу са могућностима ученика.				
				16. Процењујем рационалност и организацију наставног процеса и на основу уочених резултата коригујем начин рада и садржај часа.				
				Подстицање ученика				
				17. Применом разноврсних метода и облика рада подстичем радозналост и интересовање ученика.				
				18. Настојим да примери које дајем буду занимљиви и повезани са искуством ученика.				
				19. Задаци које дајем су изазовни за ученике и траже примену наученог.				
				20. Прецизним упутствима усмеравам рад ученика.				

				21. Дајем подршку ученицима да самостално решавају задатке.				
				22. Упућујем ученике у истраживачки рад.				
				23. Подстичем ученике да постављају питања и дискутују.				
				24. Посвећујем потребну пажњу ученицима који спорије напредују.				
				25. Похвалама мотивишем ученике.				

Корелација и примена знања

				26. Препоручујем ученицима да користе додатне изворе информација (часописе, стручне књиге, интернет...).				
				27. Подстичем ученике да при учењу новог садржаја користе знања и вештине стечене у другим областима.				
				28. Подстичем ученике да примене научено у свакодневном животу.				
				29. Заједно са ученицима правим програме за поједине ваннаставне активности на основу њихових интересовања.				
				30. Упознајем ученике са могућностима и начином коришћења школске опреме, интернета и литературе кроз ваннаставне и ваншколске активности.				

2.3. Подручје вредновања: УЧЕЊЕ

Показатељи:

2.3.1. Одговорност ученика

2.3.2. Начин учења

УПИТНИК ЗА НАСТАВНИКЕ

Молимо вас да одговорите на следећа питања процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа, по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА/ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				Одговорност ученика				
				1. Подстичем ученике да себи постављају дугорочне и краткорочне циљеве и задатке.				
				2. Код ученика развијам одговорност за сопствено напредовање и постигнуте резултате.				
				3. Подстичем ученике да објективно процењују своје знање.				
				4. При вредновању знања питам ученика за мишљење.				
				5. При вредновању знања одељење даје своје мишљење.				
				Начин учења				
				6. Примењујем различите облике, методе и технике рада на часу јер ученици имају различите стилове учења, способности и интересовања.				
				7. Упућујем ученике у разне технике учења.				
				8. Учим ученике да разликују битно од небитног.				
				9. Подстичем ученике да уче путем открића и решавања проблема.				
				10. Подстичем ученике на активно стицање знања.				
				11. Проверавам да ли ученици препознају примену наученог.				
				12. Упућујем и подстичем ученике да користе додатне материјале (енциклопедије, књиге, часописе, интернет, ТВ...).				

2.4. Подручје вредновања: ПРАЋЕЊЕ НАПРЕДОВАЊА УЧЕНИКА

Показатељи:

2.4.1. Праћење и оцењивање

2.4.2. Извештавање

УПИТНИК ЗА НАСТАВНИКЕ

Молимо вас да одговорите на следећа питања процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа, по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА/ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				Праћење и оцењивање				
				1. Вредновање и проверу постигнућа ученика остварујем у свим фазама наставног процеса.				
				2. Бележим податке за приказ резултата учења ученика (кратке белешке/описни коментари о раду ученика, записи о самооцењивању ученика и узајамном ученичком оцењивању...).				
				3. Бележим податке за приказ напредовања ученика (пратим постигнућа ученика, резултате тестирања...).				
				4. Помажем ученицима који имају тешкоћа у савладавању програма.				
				5. Ценим активности и доприносе сваког ученика.				
				6. Оцењивање вршим у складу са прописаним правилима о оцењивању ученика.				
				7. Оцењивањем проверавам степен усвојеног знања и ниво разумевања.				
				8. Оцењивањем проверавам способност примене стечених знања и способности.				
				9. Знања ученика процењујем на различите начине (усмена комуникација на часу, тестирање, писмене вежбе...).				
				10. При оцењивању узимам у обзир залагање ученика.				
				11. Оцењивање користим за процену ефикасности своје наставе и рада ученика и даље планирање.				
				Извештавање				
				12. Поштујем и остварујем утврђену процедуру извештавања у школи.				
				13. Са процедуром извештавања у школи упознао сам ученике и родитеље.				
				14. Родитеље благовремено информишем о раду, успеху и понашању ученика.				
				15. У извештајима о напредовању ученика описујем темпо којим ученик достиже нивое постигнућа у односу на прописане задатке и циљеве.				
				16. Обезбеђујем двосмерну комуникацију са родитељима.				

ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

3.1. КВАЛИТЕТ ШКОЛСКИХ ПОСТИГНУЋА

У овом подручју вредновања сагледавамо следеће показатеље:

3.1.1. Оцене и успех

3.1.2. Квалитет знања

3.1.3. Пријемни и квалификациони испити, такмичења

3.1.4. Мотивисаност ученика

3.1.5. Вредности код ученика

Опис нивоа остварености - ниво 4
3.1.1. Средње оцене ученика по предметима, по одељењима и по разредима су преко 3,75. Просечна пролазност ученика на класификационим периодима је преко 90%, а на крају школске године 98 - 100%.
3.1.2. Обим ученичких знања и њихова употребљивост у новим ситуацијама изузетно су велики. Ученици су у великом степену оспособљени за решавање проблема, повезивање знања међу различитим предметима и њихову примену.
3.1.3. Школа бележи константно висок успех ученика на пријемним и квалификационим испитима (просечан број поена по предмету је изнад 60% од максималног). Пласман ученика (појединачно или екипно на окружним/градским, републичким, савезним и међународним такмичењима је изузетно висок и као такав константан (1% од укупног броја ученика има пласман на републичком нивоу од 1. до 3. места).
3.1.4. Наставници користе разноврсне облике и методе рада, као и сва расположива наставна средства ради подизања мотивације ученика за рад. Ученици у високом степену испољавају мотивисаност за самостално стицање додатних знања и вештина. Велики број ученика (преко 70%) учествује у секцијама, додатним и ваннаставним активностима.
3.1.5. Ученици имају изграђене ставове према основним, општеприхваћеним моралним и естетским вредностима друштва и вредностима човека као појединца; осећај припадности заједници, однос према културном наслеђу, плурализму мишљења, равноправности полова, заштити природе, човекове средине...

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 4.

Опис нивоа остварености - ниво 2

3.1.1. Средње оцене ученика по предметима, одељењима и по разредима су од 2,50 до 3,00. Пролазност ученика на крају школске године је 85 - 90%, а на класификационим периодима изнад 60%.

3.1.2. Обим ученичких знања је задовољавајући, али је њихова употребљивост у новим ситуацијама веома мала. Ученици нису у довољној мери оспособљени за решавање проблема и ретко повезују знања међу различитим предметима.

3.1.3. Успех ученика на пријемним и квалификационим испитима у великој мери варира (од 30% до 60%). Пласман ученика на окружним/градским, републичким, савезним и међународним такмичењима је низак. Мали број ученика учествује и на општинским и регионалним такмичењима (1% ученика од укупног броја има пласман на општинском нивоу).

3.1.4. Наставници примењују недовољан број разноврсних облика и метода рада, као и наставних средстава како би мотивисали ученике. Ученици нису довољно мотивисани за рад и не показују интересовања за самостално стицање додатних знања и вештина, већ то чине по препоруци наставника. У секцијама, додатним и ваннаставним активностима учествује мали број ученика (30% и мање).

3.1.5. Ставови ученика према основним моралним и естетским вредностима друштва и вредностима човека као појединца недовољно су изражени и одражавају незаинтересованост ученика за њихову изградњу.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 2.

3. ПОСТИГНУЋА УЧЕНИКА

МОГУЋИ ИЗВОРИ ДОКАЗА – по подручјима вредновања и показатељима

Подручје вредновања:

3.1. КВАЛИТЕТ ШКОЛСКИХ ПОСТИГНУЋА

Показатељи:

3.1.1. Оцене и успех

- дневник евиденције образовно-васпитног рада;
- матична књига;

3.1.2. Квалитет знања

- извештаји о ученичким постигнућима на квалификационим и пријемним испитима;
- скале;
- *резултати провере знања неформалним тестовима знања;

НАПОМЕНА

Квалитет знања, као један од веома важних показатеља постигнућа ученика, у нашим условима је немогуће вредновати јединственим, стандардизованим тестовима (како се то иначе ради у свету), јер они код нас још увек нису урађени. За потребе школског самовредновања веома је корисно започети вредновање квалитета ученичких знања. У том смислу *Приручник* нуди могућност да се квалитет знања, за сада, вреднује првенствено испитивањем ставова које ученици, наставници и родитељи имају према овом показатељу.

*У недостатку стандардизованих тестова знања пожељно је да школе/наставници врше проверу квалитета знања помоћу неформалних тестова знања, сачињених самостално или на нивоу стручног актива.

3.1.3. Пријемни и квалификациони испити, такмичења

- дневник евиденције образовно-васпитног рада;
- матична књига;
- школска евиденција о пријемним и квалификационим испитима;
- евиденција рада стручних актива и стручних већа;

Следе чек листе које представљају списак школске документације која се може користити као извор доказа (да/постоји – не/не постоји).

3.1.4. Мотивисаност ученика

ДОКУМЕНТАЦИЈА - ДОКАЗИ	ДА	НЕ
Мотивисаност ученика за самостално стицање додатних знања и вештина		
Досије ученика		
Ученички продукти		
Евиденција о коришћеним наставним средствима, примерима и задацима		
Евиденција о праћењу и вредновању напредовања ученика		
Евиденција о широј литератури за самостално стицање додатних знања и вештина		
Евиденција о похваљивању и награђивању самосталног стицања додатних знања и вештина		
Мотивисаност ученика да учествује на такмичењима, у секцијама, додатним и ваннаставним активностима		
Евиденција о промовисању учешћа на такмичењима		
Програм припреме ученика за такмичења		
Евиденција о реализацији програма припреме ученика за такмичење		
Евиденција о учешћу ученика на такмичењима		
Евиденција о постигнутим резултатима ученика на такмичењима		
Евиденција о похваљивању и награђивању успеха ученика на такмичењима		
Програми школских ваннаставних активности		
Евиденција о учешћу ученика у прављењу програма школских ваннаставних активности		
Евиденција о терминима одржавања часова ваннаставних активности		
Брошуре, панои и евиденција о информисању ученика за ваннаставне активности које се организују ван школе		
Програм додатне наставе		
Евиденција о реализацији програма додатне наставе		
Програм секција		
Евиденција о реализацији програма секција		

3.1.5. Вредности код ученика

ДОКУМЕНТАЦИЈА - ДОКАЗИ	ДА	НЕ
Правилник о понашању ученика и особља школе		
Програм личног и социјалног развоја ученика		
Евиденција о реализованим акцијама за подстицање одговорности ученика		
Евиденција о начину промовисања позитивног понашања ученика		
Евиденција о начину реаговања и мерама за сузбијање неприхватљивог понашања ученика		
Евиденција о укључивању ученика у непосредно друштвено окружење		
Евиденција о реализованим културним активностима у школи и посетама ученика институцијама културе		
Програм упознавања ученика с Повељом дечјих права УН		
Евиденција о раду ученичких организација (ученички парламент и сл.)		
Евиденција о ваннаставним активностима		
Евиденција о активностима које су иницирали ученици		
Програми школских приредби, манифестација и сл.		
Брошура о школским активностима		
Правилник о безбедности ученика		
Процедуре за спречавање и реаговање на случајеве вршњачког малтретирања/ насилништва, верске, националне и расне нетрпељивости, употребе дрога и сл.		
Процедуре за идентификовање емоционалних, телесних, здравствених и социјалних потреба ученика и за благовремено и адекватно реаговање на исте.		
Панои, едукативни постери и евиденција о планираним/реализованим акцијама ради промовисања стила „здравог живота“		
Евиденција сарадње школе са здравственом службом		
Евиденција организованих акција за помоћ ученицима		
Евиденција контаката са родитељима		

Следе табеле за евидентирање оцена и успеха ученика које омогућавају систематизовање података и олакшавају процену нивоа остварености у датом показтељу.

3.1. Подручје вредновања: КВАЛИТЕТ ШКОЛСКИХ ПОСТИГНУЋА

Показатељ:

3.1.1 Оцене и успех

ТАБЕЛЕ ЗА ЕВИДЕНТИРАЊЕ ОЦЕНА И УСПЕХА УЧЕНИКА ПО НАСТАВНИМ ПЕРИОДИМА

Табела 1 **Успех (средња оцена) ученика по одељењима и предметима**
Наставни период: прво полугодиште, друго полугодиште

одељење	средња оцена по одељењу	наставни предмети					

Табела 2 **Успех ученика (средња оцена) на нивоу школе у протеклом периоду**

средња оцена 2004/05.	средња оцена 2003/04.	средња оцена 2002/03.	средња оцена 2001/02.

Табела 3 **Табела за евидентирање процента пролазности на следећим наставним периодима: прво тромесечје, прво полугодиште, друго тромесечје, друго полугодиште**

одељење	% пролазности по одељењу/разреду	Наставни предмети (% пролазности)					

Табела 4 **Пролазност ученика у протеклом периоду**

% пролазности 2004/05.	% пролазности 2003/04.	% пролазности 2002/03.	% пролазности 2001/02.

Упитник попунио: _____

Датум: _____

НАПОМЕНА

У приручнику је дат пример за табеларни приказ успеха ученика основне школе. Школски тимови за самовредновање у средњим школама ће за потребе вредновања овог показатеља припремити табеле које одговарају образовним профилима њихове школе. Сумарне колоне и редови служе за описивање нивоа постигнућа овог показатеља, као и за анализу добијених података. Пожељно је да школе које су сличне (истог образовног профила, основне школе градске/сеоске) размењују табеле ради упоређивања добијених средњих оцена и процента пролазности.

Ученици који су неоцењени не улазе у основицу за израчунавање % пролазности и средње оцене/предмета/одељења/разреда/школе. Неопходно је посебном табелом изказати број / % неоцењених ученика по одељењима/разредима /на нивоу школе.

Следе, по показатељима, скале, односно упитници за ученике, наставнике и родитеље.

3.1. Подручје вредновања: КВАЛИТЕТ ШКОЛСКИХ ПОСТИГНУЋА

Показатељ:

3.1.2. Квалитет знања

УПИТНИК ЗА УЧЕНИКЕ

Молимо вас да одговорите на следећа питања процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа, по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА/ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				1. Знања стечена у школи ми омогућавају да се боље сналазим у садашњем и будућем приватном и професионалном животу.				
				2. Школска знања користим у свакодневним животним ситуацијама.				
				3. Школска знања ми помажу у осамостаљивању и иницијативности.				
				4. Повезујем знања стечена у различитим наставним предметима.				
				5. Школска знања ми помажу да се сналазим у новим и непознатим ситуацијама.				
				6. Школска знања стечена у средњој школи су довољна да се могу одмах укључити у радни однос (обављати самостално посао за који се образујем).				
				7. Знања стечена у школи ми обезбеђују да могу (без додатних часова) да одговорим на захтеве наставника (писмени и контролни задаци, усмена испитивања).				
				8. Пријемни испит за средњу школу/факултет могу да положим са знањима која стекнем у школи.*				
				9. Школска знања са часова редовне и додатне наставе обезбеђују ми довољно знања да могу да се такмичим на школском и општинском нивоу.**				
				10. Показано знање на националном тестирању је резултат знања које сам стекао/ла код наставника одређеног предмета (у мојој школи).***				

* На питање одговарају само ученици завршних разреда.

** На питање одговарају само ученици који су учествовали на школским и општинским такмичењима.

*** На питање одговарају само ученици који су учествовали на националним тестирањима.

3.1. Подручје вредновања: КВАЛИТЕТ ШКОЛСКИХ ПОСТИГНУЋА

Показатељ:

3.1.2. Квалитет знања

УПИТНИК ЗА НАСТАВНИКЕ

Молимо вас да одговорите на следећа питања процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа, по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА/ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				1. Школска знања стечена на мојим часовима омогућавају ученицима да се боље сналазе у садашњем и будућем приватном и професионалном животу.				
				2. Ученици користе знања стечена у оквиру мог предмета у свакодневним животним ситуацијама.				
				3. Школска знања помажу ученицима у осамостаљивању и иницијативности.				
				4. Моји ученици су оспособљени да повезују знања стечена у мом предмету са знањима стеченим у другим наставним предметима.				
				5. Школска знања помажу ученицима да се сналазе у новим и непознатим ситуацијама.				
				6. Школска знања стечена у средњој школи су довољна да се ученици могу одмах укључити у радни однос (обављати самостално посао за који се образују).				
				7. Знања стечена у школи им обезбеђују да могу (без додатних часова) да одговоре на захтеве писаних, контролних задатака и усмена испитивања.				
				8. Пријемни испит за средњу школу/факултет ученици могу да положе са знањима која стекну у оквиру мог предмета/часа.*				
				9. Школска знања са часова редовне и додатне наставе обезбеђују ученицима довољно знања да се могу такмичити на школском и општинском нивоу.				
				10. Квалитет знања на националном тестирању је резултат знања које сам им пружио/ла у оквиру свог предмета.**				

* На питање одговарају наставници оних предмета који се проверавају на пријемном испиту.

** На питање одговарају наставници чији су ученици били укључени у национална тестирања.

3.1. Подручје вредновања: КВАЛИТЕТ ШКОЛСКИХ ПОСТИГНУЋА

Показатељ:

3.1.2. Квалитет знања

УПИТНИК ЗА РОДИТЕЉЕ

Молимо вас да одговорите на следећа питања процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа, по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА/ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				1. Знања стечена у школи омогућавају мом детету да се боље сналази у садашњем и будућем приватном и професионалном животу.				
				2. Моје дете користи школска знања у свакодневним животним ситуацијама.				
				3. Школска знања помажу мом детету у осамостаљивању и иницијативности.				
				4. Моје дете је оспособљено да повезује знања стечена у различитим наставним предметима.				
				5. Школска знања помажу мом детету да се сналази у новим и непознатим ситуацијама.				
				6. Школска знања стечена у средњој школи су довољна да се моје дете може одмах укључити у радни однос (обављати самостално посао за који се образује).				
				7. Знања стечена у школи обезбеђују мом детету да може (без додатних часова) да одговори на захтеве наставника (писмени и контролни задаци, усмена испитивања).				
				8. Моје дете може да положи пријемни испит за средњу школу/факултет са знањима које стекне у својој школи.*				
				9. Школска знања са часова редовне и додатне наставе обезбеђују мом детету довољно знања да се може такмичити на школском и општинском нивоу.**				
				10. Показано знање на националном тестирању је резултат знања које је моје дете стекло у својој школи.***				

* На питање одговарају само родитељи ученика завршних разреда.

** На питање одговарају родитељи чија су деца учествовала на неком од општинских и школских такмичења.

*** На питање одговарају родитељи чија деца имају учешће на неком од националних тестирања.

3.1. Подручје вредновања: КВАЛИТЕТ ШКОЛСКИХ ПОСТИГНУЋА

Показатељ:

3.1.4. Мотивисаност ученика (да учествује на такмичењима, у секцијама, додатним и ваннаставним активностима)

УПИТНИК ЗА УЧЕНИКЕ

Молимо вас да одговорите на следећа питања процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа, по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА/ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				1. Упознат сам са ваннаставним активностима које организује школа.				
				2. Ваннаставне активности одговарају мојим интересовањима.				
				3. Ваннаставне активности се одржавају у тачно одређено време, које се не поклапа са часовима редовне наставе.				
				4. Заједно са наставником учествујем у изради програма школских ваннаставних активности.				
				5. Информисан сам о ваннаставним активностима које се организују ван школе (спортска такмичења, културне манифестације...).				
				6. Школа редовно похваљује успех у ваннаставним активностима.				
				7. Знам корист од учешћа у школским секцијама.				
				8. Добровољно се (без притиска наставника) одлучујем за жељену секцију.				
				9. Часови додатне наставе су ми занимљиви и привлачни.				
				10. Часови додатне наставе ми помажу да обогатим и усавршим своја знања.				
				11. Наставник ме охрабрује да учествујем на такмичењу.				
				12. Наставник ми помаже да се адекватно припремим за такмичење.				
				13. Уложен труд, напор и постигнут успех на такмичењу је адекватно награђен (признање, похвала, висока оцена...).				
				14. Потпуно сам информисан о начину, условима и организацији такмичења.				

3.1. Подручје вредновања: КВАЛИТЕТ ШКОЛСКИХ ПОСТИГНУЋА

Показатељ:

3.1.4. Мотивисаност ученика (за самостално стицање додатних знања и вештина)

УПИТНИК ЗА НАСТАВНИКЕ

Молимо вас да одговорите на следећа питања процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа, по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА/ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				1. Подстичем ученике на мисаону активност.				
				2. Употребљавам различите методе и облике рада.				
				3. Континуирано пратим и вреднујем напредовање ученика.				
				4. Користим бројна наставна средства да би занимљивошћу и очигледношћу привукао пажњу, мотивисао и одржао мотивацију ученика за рад.				
				5. Бирам примере и задатке који су занимљиви за ученике.				
				6. Охрабрујем ученике да постављају питања.				
				7. Прихватам иницијативу ученика за промену рада на часу.				
				8. Подстичем ученика да развија и разрађује своју идеју.				
				9. Дајем додатна објашњења на захтев ученика.				
				10. Подстичем ученике на самостално стицање додатних знања и вештина.				
				11. Упућујем ученике на ширу литературу неопходну за самостално стицање додатних знања и вештина.				
				12. Похваљујем и награђујем самостално стицање додатних знања и вештина.				

3.1. Подручје вредновања: КВАЛИТЕТ ШКОЛСКИХ ПОСТИГНУЋА

Показатељ:

3.1.5. Вредности код ученика

УПИТНИК ЗА УЧЕНИКЕ нижих разреда основне школе

Молимо вас да одговорите на следећа питања процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа, по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА/ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				1. Знам правила када радим у пару и у групи.				
				2. Пажљиво слушам другог док говори.				
				3. Желим и знам како да учиним добро другима и да им пружим помоћ.				
				4. Знам како да се захвалим.				
				5. Разликујем лепо и ружно изражавање.				
				6. Познајем Буквар дечијих права.				
				7. Препознајем када деца и одрасли (у школи и породици) крше дечја права.				
				8. У игри и учењу, придржавам се правила из Буквара дечијих права.				
				9. Знам како да чувам природу и своју животну средину.				
				10. Водим рачуна о својој хигијени и здрављу.				
				11. Знам о празницима и обичајима људи у мом крају.				
				12. Умем да чувам своју и туђу имовину.				
				13. Умем да испланирам своје време.				

3.1. Подручје вредновања: КВАЛИТЕТ ШКОЛСКИХ ПОСТИГНУЋА

Показатељ:

3.1.5. Вредности код ученика

УПИТНИК ЗА НАСТАВНИКЕ разредне наставе

Молимо вас да одговорите на следећа питања процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа, по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА/ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				1. Код ученика развијам потребу за усвајањем правила рада у пару и групи.				
				2. Код ученика подстичем поштовање личности.				
				3. Ученике подстичем да чине добро и да пружају помоћ другима.				
				4. Ученицима указујем на усвојена правила понашања у школи.				
				5. Ученике упућујем на правила понашања ван школе.				
				6. Ученике упозоравам на разлику између безбедних и опасних облика понашања једних према другима.				
				7. Ученике упознајем са правима из Повеље о дечјим правима УН.				
				8. Ученике упозоравам на појаве кршења дечјих права.				
				9. Код ученика подстичем солидарност и бригу једних за друге посебно у случајевима испољавања етничких, расних, верских и полних предрасуда.				
				10. Ученицима указујем на значај чувања и заштите природе и животне средине.				
				11. Ученицима указујем на значај одржавања личне хигијене и чувања здравља.				
				12. Користим разне ситуације да ученике упознам са културом, традицијом и обичајима у нашем крају.				
				13. Ученике упућујем на бригу о својим, туђим и заједничким материјалним и културним добрима.				
				14. Ученике подстичем да самостално планирају своје активности у току дана и седмице.				

3.1. Подручје вредновања: КВАЛИТЕТ ШКОЛСКИХ ПОСТИГНУЋА

Показатељ:

3.1.5. Вредности код ученика

УПИТНИК ЗА УЧЕНИКЕ

Молимо вас да одговорите на следећа питања процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа, по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА/ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				1. Поштујем правила понашања у школи.				
				2. Прихватам постојање другачијег мишљења од свог.				
				3. Свестан/на сам утицаја који вршњаци имају једни на друге и позитивног утицаја који се може остварити личним примером и ставом.				
				4. Задовољавам своје потребе без угрожавања других.				
				5. Поштујем правила рада у групи и тиму.				
				6. Анализирам сопствене и туђе идеје, предлоге и решења у групном и тимском раду.				
				7. Поштујем и негујем традицију и културу свог народа и других народа и држава.				
				8. Предрасуде о себи и „другима“ могу негативно утицати на односе међу људима.				
				9. Својим поступцима доприносим очувању природе и животне средине.				
				10. Знам да сам и сам одговоран/на за сопствено здравље.				
				11. Умем да уочим и истакнем сопствене способности и способности других.				
				12. Упознат сам са Повељом дечјих права УН и знам да права укључују и одговорости.				
				13. Узимам учешће у животу школе и локалне заједнице.				

3.1. Подручје вредновања: КВАЛИТЕТ ШКОЛСКИХ ПОСТИГНУЋА

Показатељ:

3.1.5. Вредности код ученика

УПИТНИК ЗА НАСТАВНИКЕ

Молимо вас да одговорите на следећа питања процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа, по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА / ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				1. Ученике упућујем на уважавање другачијег мишљења.				
				2. Ученике подстичем да задовољавају своје потребе не угрожавајући друге.				
				3. Ученике подстичем на развијање критичког расуђивања и вештине аргументовања ставова.				
				4. Подстичем ученике да примењују правила рада у групном и тимском раду.				
				5. Ученике наводим на поштовање и неговање традиције и културе свог народа и других народа и држава.				
				6. Ученике упозоравам на негативне ефекте које стереотипи и предрасуде могу имати на односе међу људима.				
				7. Ученике подстичем да брину о природи и да дају свој допринос побољшању квалитета животне средине.				
				8. Ученике подстичем на развијање одговорности за сопствено здравље.				
				9. Ученике упућујем да спознају сопствене способности и способности других.				
				10. Ученике упознајем с Повељом дечјих права УН и одговорностима које из њих произилазе.				
				11. Ученицима указујем на институције које су од значаја за решавање проблема и унапређење живота у школи и локалној заједници.				
				12. Ученицима указујем на важност поштовања процедура којима се регулише живот у школи и заједници.				
				13. Ученике подстичем на активно учешће у животу школе и локалне заједнице.				

ПОДРШКА УЧЕНИЦИМА

4.1. БРИГА О УЧЕНИЦИМА

У овом подручју вредновања сагледавамо следеће показатеље:

4.1.1. Безбедност и сигурност ученика у школи

4.1.2. Праћење физичког, здравственог и емоционалног стања и социјалних потреба ученика

Опис нивоа остварености - ниво 4

4.1.1. Школа има Правилник о безбедности ученика, у коме постоје јасне процедуре за заштиту ученика, са чијим су садржајем упознати сви актери (наставници, ученици, родитељи...). Задужења, обавезе и одговорности свих актера Правилником су јасно и прецизно дефинисани. Сви актери савесно и одговорно испуњавају задужења и обавезе које произлазе из Правилника. Примену Правилника анализирају директор, стручни сарадници, одељењска већа, као и наставничко веће. Школа благовремено и адекватно реагује на утврђене пропусте. Ученици се у школи осећају безбедно.

4.1.2. Постоје процедуре за идентификовање емоционалног, телесног и здравственог стања ученика и њихових социјалних потреба и за благовремено и адекватно реаговање на њих. Ради промовисања здравствене заштите и здравог начина живота школа има сталну сарадњу са здравственом службом (посете здравствених радника, едукација наставног особља и ученика, едукативни постери, редовно организовање систематских прегледа ученика...). Школа има социјални програм, сарадњу са установама за бригу о деци и редовне акције за помоћ ученицима. Одељењске старешине и стручни сарадници проводе довољно времена у разговорима са ученицима и родитељима, о томе воде уредну евиденцију и прослеђују релевантне информације поштујући њихову поверљивост. У школи постоје програмом утврђене мере за помоћ ученицима са посебним потребама и примењују се у потпуности. Видљиво је уважавање и брига о овим ученицима.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 4.

Опис нивоа остварености - ниво 2

4.1.1. Правилник о безбедности у школи постоји, али нису сва задужења, обавезе и одговорности довољно јасно дефинисани. Примена Правилника се не анализира редовно, већ само када се појави неки проблем. У школи има ученика који својом агресивношћу угрожавају безбедност осталих.

4.1.2. У школи постоје процедуре за идентификовање емоционалног и телесног здравственог стања и социјалних потреба ученика, али се о томе не води увек уредна евиденција нити се добијени подаци користе за континуирано и организовано реаговање. Сарадња са здравственом службом и установама за бригу о деци постоји, али је она нередовна. Школа реагује на утврђене потребе ученика само у изузетно тешким и кризним ситуацијама. Постоје мере, утврђене програмом, за помоћ ученицима са посебним потребама, међутим, има појава дискриминације ових ученика.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 2.

4.2. ПОДРШКА УЧЕЊУ

У овом подручју вредновања сагледавамо следеће показатеље:

4.2.1. Квалитет понуђених програма за подршку ученицима у процесу учења

4.2.2. Напредовање и успех ученика

4.2.3. Стручна помоћ наставницима у пружању подршке ученицима у процесу учења

Опис нивоа остварености - ниво 4

4.2.1. Школа разрађује и реализује програме за подршку процесу учења (увођење у технике учења, помоћ у превазилажењу неуспеха, развијење мотивације, организована помоћ бољих ученика слабијима, упућивање у начинпроцене сопственог напредовања/ самооцењивање...). Циљеви, задаци и активности утврђују се пажљиво узимајући у обзир индивидуалне потребе ученика. Школа разрађује и реализује програме за подршку процесу учења за децу са посебним потребама.

4.2.2. Постигнућа и успех ученика се систематски прате и на основу тога се утврђују посебне потребе сваког ученика. Планирају се и припремају посебне активности да би се ученицима који заостају у раду помогло у савладавању тешкоћа у наставном процесу, а ученицима који брже напредују омогућило даље напредовање и учешће у истраживачким активностима и другим пројектима. Свако напредовање и успех ученика се похваљују, а изузетна постигнућа се промовишу и награђују.

4.2.3. Постоји служба/особа задужена за подршку процесу учења. Ова служба/особа прати напредовање и успех ученика на школском нивоу; пружа потребну помоћ свим наставницима при конципирању планова рада, бави се саветовањем и координисањем активности. Редовно и према потреби организује и помоћ стручњака изван школе.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 4.

Опис нивоа остварености - ниво 2

4.2.1. Не постоје посебни програми за подршку процесу учења. Стручна служба пружа подршку ученицима по потреби.

4.2.2. Постигнућа и успех ученика се прате, али се посебне потребе не утврђују индивидуално. Повремено се нуде допунске активности за групе ученика са потешкоћама у савладавању наставног програма. Не посвећује се посебна пажња ученицима који брже напредују, већ се повремено организују додатне активности за групе заинтересованих ученика. Напредовање, успех и постигнућа ученика само се спорадично похваљују.

4.2.3. Постоји служба/особа задужена за подршку процесу учења која неконтинуирано прати напредовање и успех ученика на школском нивоу. На захтев наставника ова служба/ особа пружа помоћ (наставницима) у раду са ученицима са тешкоћама у учењу и посебно талентованим ученицима. Повремено, али недовољно, организује и помоћ стручњака изван школе.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 2.

4.3. ЛИЧНИ И СОЦИЈАЛНИ РАЗВОЈ

У овом подручју вредновања сагледавамо следеће показатеље:

4.3.1. Подстицање позитивних ставова и развој социјалних вештина

4.3.2. Подстицање и неговање демократског духа и ученичких иницијатива и активности

Опис нивоа остварености - ниво 4

4.3.1. Школа плански, кроз низ повезаних програма, поступака и акција (а на основу снимања потреба), води рачуна о личном и социјалном развоју ученика. У школи се негује и подстиче позитивна социјална клима: толеранција, узајамно уважавање, поштовање, подршка, сарадња, комуникацијске вештине, брига о другима... Код ученика се развија поверење у сопствено знање и способности, самопоуздање, одговорност за сопствене поступке, слобода мишљења и изражавања, критичко мишљење и сараднички односи. Школа редовно похваљује позитивне поступке и успех ученика.

4.3.2. Ученици су упознати са Повељом о правима детета УН. У школи се негује и подстиче демократски дух и ученици су укључени у процес доношења одлука преко представника у својим организацијама (нпр. ученички парламент и сл.). Предлози и сугестије ученика се разматрају и уважавају. Школа подстиче и подржава иницијативе и активности ученика као што су: ђачке задруге, културне, забавне и спортске активности, разни облици дружења, манифестације, рад на школским новинама, посете разним установама...

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 4.

Опис нивоа остварености - ниво 2

4.3.1. Школа води рачуна о личном и социјалном развоју ученика, али то не чини систематски и плански. Дисциплина и понашање ученика су задовољавајући; повремено има и неприхватљивог понашања, агресивности и нетолеранције. У школи су углавном проблематичне ситуације повод за разговор о толеранцији, уважавању, поштовању и неговању сарадничких односа. Школа спорадично похваљује позитивне поступке и успех ученика.

4.3.2. Ученици су упознати са Повељом о правима детета УН. У школи постоје прописани облици организовања ученика, али се ученици у малом броју укључују у њихов рад. Предлози и сугестије ученика се само повремено разматрају. Школа не подстиче и не подржава у довољној мери иницијативе и активности ученика.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 2.

4.4. ПРОФЕСИОНАЛНА ОРИЈЕНТАЦИЈА

У овом подручју вредновања сагледавамо следећи показатељ:

4.4.1. Помоћ при избору даљег образовања, обуке или запослења

Опис нивоа остварености - ниво 4

4.4.1. Школа има програм професионалне оријентације који се реализује кроз различите облике образовно-васпитног рада. Носиоци активности програма професионалне оријентације пружају континуирану помоћ ученицима при самопроцењивању сопствених способности и интересовања. Води се рачуна о потребама свих ученика и у школи се организују различите акције у функцији унапређивања професионалне оријентације: дани „отворених врата“ у образовним установама, информативни састанци и посете, сусрети с представницима из разних области занатства и индустрије, стицање непосредног искуства у раду у одређеним областима итд. Ученицима су доступне јасне, прецизне, релевантне и актуелне информације о могућностима наставка школовања и запошљавања преко презентација, плаката, књига, брошура, разних програма и понуда средњих, виших и високих школа и других стручних информација у штампаном или електронском облику. Остварује се сарадња са родитељима ради индивидуалног саветовања о професионалној оријентацији деце.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 4.

Опис нивоа остварености - ниво 2

4.4.1. Школа нуди основне информације о могућностима даљег избора школовања или запошљавања, али је индивидуално саветовање веома ретко, површно или неблаговремено. Информациони материјал и саветовања не задовољавају потребе свих ученика (нпр. они који желе да наставе школовање добијају више информација од оних који се образују за рад). Родитељи немају прилику да се редовно консултују са наставницима и стручњацима за професионалну оријентацију.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 2.

4. ПОДРШКА УЧЕНИЦИМА

МОГУЋИ ИЗВОРИ ДОКАЗА – ***по подручјима вредновања и показатељима***

Могући извори доказа у овом делу дати су у виду чек листи.

Следе, по подручјима вредновања и показатељима, чек листе ДОКУМЕНТАЦИЈА - ДОКАЗИ и скале процене ТВРДЊЕ.

Чек листе ДОКУМЕНТАЦИЈА – ДОКАЗИ представљају списак школске документације која се може користити као извор доказа (да/постоји – не/не постоји).

Скале процене се углавном односе на описе нивоа остварености и омогућавају систематизацију прикупљених података. Скале се попуњавају пошто се обезбеде докази и служе да се једноставније одреде нивои при вредновању.

Степен слагања са наведеним тврдњама изражава се према скали:

1 – нетачно/није присутно

2 – у мањој мери тачно/присутно

3 – у већој мери тачно/присутно

4 – тачно/присутно у потпуности

4.1. Подручје вредновања: БРИГА О УЧЕНИЦИМА

Показатељи:

4.1.1. Безбедност и сигурност ученика у школи

4.1.2. Праћење физичког, здравственог, емоционалног и социјалног стања ученика

ДОКУМЕНТАЦИЈА/ЕВИДЕНЦИЈА	ДА	НЕ
Безбедност и сигурност ученика у школи		
Правилник о безбедности ученика		
Процедуре за заштиту и безбедност ученика		
Процедуре за приговоре ученика и родитеља		
Процедуре за спречавање и реаговање на случајеве вршњачког малтретирања/ насилништва, верске и расне нетрпељивости, употребе дроге и сл.		
Праћење физичког, здравственог, емоционалног и социјалног стања ученика		
Процедуре за идентификовање емоционалних, телесних, здравствених и социјалних потреба ученика и за благовремено и адекватно реаговање на исте		
Панои, едукативни постери и евиденција о планираним/реализованим акцијама ради промовисања стила „здравог живота“		
Социјални програм школе		
Евиденција сарадње школе са здравственопм службом		
Евиденција сарадње школе са установама за бригу о деци		
Евиденција организованих акција за помоћ ученицима		
Евиденција контаката са ученицима		
Евиденција контаката с родитељима		
Систем који обезбеђује доступност информација које се тичу добробити ученика		

ТВРДЊЕ	1	2	3	4
У Правилнику о безбедности ученика јасне су процедуре за заштиту ученика.				
Сви су упознати са садржајем Правилника.				
Задужења и одговорности наставника и ученика су јасно дефинисани у Правилнику.				
Примена Правилника се анализира.				
Реагује се на утврђене пропусте.				
Реагује се на приговоре ученика/родитеља који се тичу њихове безбедности/безбедности ученика у школи.				
Ученици/родитељи се информишу о мерама предузетим поводом њихових приговора.				
Постоје добро осмишљене процедуре за реаговање на случајеве насилног понашања, злоупотребе дроге, алкохола...				
Уведене су ефективне мере како би се идентификовале емоционалне, телесне и здравствене потребе ученика и како би се оне испуниле благовременим интервенцијама наставног особља, стручних сарадника изван школе и употребом других средстава.				
Ради промовисања здравља школа има сталну сарадњу са здравственом службом (посете здравствених радника, едукација наставног особља и ученика, едукативни постери...).				
Школа редовно организује систематске прегледе ученика.				
У школи се промовише стил „здравог живота“.				
Школа има социјални програм, односно процедуре за утврђивање социјалних потреба ученика и мере за задовољавање истих.				
Школа има сарадњу са установама за бригу о деци.				
Школа организује акције за помоћ ученицима слабог материјалног стања.				
Одељењске старешине и стручни сарадници имају довољно времена за разговоре са ученицима и родитељима.				
Добијене релевантне информације се прослеђују уз поштовање поверљивости информација и права на приватност.				

4.2. Подручје вредновања: ПОДРШКА УЧЕЊУ

Показатељи:

4.2.1. Квалитет понуђених програма за подршку процесу учења

4.2.2. Напредовање и успех ученика

4.2.3. Стручна помоћ наставницима у пружању подршке процесу учења

ДОКУМЕНТАЦИЈА/ЕВИДЕНЦИЈА	ДА	НЕ
Квалитет понуђених програма за подршку ученицима у процесу учења		
Програми за подршку ученицима у процесу учења		
Планови рада наставника		
Напредовање и успех ученика		
Белешке/досијеи наставника о напредовању и постигнућима ученика		
Записници са састанака стручних, одељењских и наставничког већа		
Процедура за идентификовање ученика са посебним потребама, односно посебним способностима/талентима		
Планови рада са идентификованим ученицима		
Евиденција/картони о праћењу идентификованих ученика		
Евиденција о похваљивању напредовања, односно промовисању изузетних постигнућа ученика		
Стручна помоћ наставницима у пружању подршке ученицима у процесу учења		
Евиденција активности посебне службе/особе задужене за подршку процесу учења		
Евиденција организоване консултативне или индивидуалне наставе		
Евиденција ангажовања стручњака изван школе		

ТВРДЊЕ	1	2	3	4
Школа има разрађене програме за подршку ученицима у процесу учења (увођење у технику учења, помоћ у превазилажењу неуспеха, развијање мотивације, организована помоћ бољих ученика слабијима, упућивање у начин процене сопственог напредовања...).				
Планови рада су добро конципирани и на одговарајући начин диференцирани тако да омогућавају свим ученицима (различитих способности и стилова учења) потпуно учешће у раду и максимално напредовање (у складу са њиховим могућностима и способностима).				
Задаци и активности се бирају пажљиво уз узимање у обзир индивидуалних потреба ученика.				
Постигнућа и успех ученика се систематски прате и на основу тога утврђују посебне потребе појединих ученика.				
Редовно се прати и разматра напредовање и успех ученика.				
На основу утврђених посебних потреба појединих ученика планирају се и припремају посебне активности, задаци и сл. да би се ученицима који заостају у раду помогло у савладавању тешкоћа са појединим елементима наставног програма, односно да би се напредним ученицима омогућило даље напредовање и учешће у истраживачким и другим пројектима.				
Код свих ученика се подстиче самосталност и одговорност за сопствено напредовање, тако да ученици могу сами да користе различите изворе информација, да примењују различите технике учења, да сами бирају начин и темпо рада.				
Свако напредовање и успех ученика се похваљује, а изузетна постигнућа промовишу.				
Постоји посебна служба/особа задужена за подршку процесу учења која прати напредовање и успех ученика на школском нивоу.				
Ова служба/особа има одређене термине за саветовање наставника.				
Ова служба/особа пружа потребну помоћ свим наставницима при конципирању планова рада.				
Ова служба/особа ради на развоју/едукацији наставног особља.				
Ова служба/особа се бави саветовањем и координисањем активности у вези са пружањем подршке процесу учења.				
Редовно и према потреби се организује и помоћ стручњака изван школе.				

4.3. Подручје вредновања: ЛИЧНИ И СОЦИЈАЛНИ РАЗВОЈ

Показатељи:

4.3.1. Подстицање позитивних ставова и развој социјалних вештина код ученика

4.3.2. Подстицање и неговање демократског духа и ученичких иницијатива и активности

ДОКУМЕНТАЦИЈА/ЕВИДЕНЦИЈА	ДА	НЕ
Подстицање позитивних ставова и развој социјалних вештина код ученика		
Програм личног и социјалног развоја ученика		
Правилник о понашању ученика и запослених у школи		
Евиденција о праћењу социјалног развоја ученика		
Евиденција о реализованим акцијама за подстицање позитивне социјалне климе у школи		
Евиденција о реализованим акцијама за подстицање одговорности ученика		
Евиденција о начину промовисања позитивног понашања и успеха ученика		
Евиденција о начину реаговања и мерама за сузбијање неприхватљивог понашања ученика		
Евиденција о укључивању ученика у непосредно друштвено окружење		
Подстицање и неговање демократског духа и ученичких иницијатива и активности		
Програм упознавања ученика с Декларацијом УН о правима детата (Повељом дечјих права)		
Евиденција о раду ученичких организација (нпр. ученички парламент и сл.)		
Евиденција о ваннаставним активностима		
Евиденција о активностима које су иницирали ученици		
Евиденција о промовисању акција и активности на иницијативу ученика		
Програми школских приредби, манифестација и сл.		
Брошура о школским активностима		

ТВРДЊЕ	1	2	3	4
Целокупно особље у школи ради на стварању климе међусобног поверења, поштовања, уважавања...				
Школа има низ узајамно повезаних програма, поступака и акција ради личног и социјалног развоја ученика.				
Прати се социјални развој ученика.				
Ученици у свом понашању и социјалним контактима показују обзир и толеранцију у опхођењу са другима.				
Негују се добри сарадднички односи међу ученицима (отворена комуникација, толеранција разлике у мишљењу, поверење...).				
У школи се континуирано ради на сузбијању неприхватљивог понашања, агресивности и нетолеранције.				
У школи постоје програми и посебно фокусиране активности као што су кампања против насиља, агресивности и силеџијства, вандализма, дроге, алкохолизма, пушења, кампања за заштиту животне средине, за заштиту људских права ...				
У школи се ради на адекватном укључивању ученика у живот и интересе школе, као и у непосредно друштвено окружење.				
Код ученика се развија самопоштовање и поверење у сопствено знање и способности, одговорност за сопствене поступке, слобода мишљења и сарадднички односи.				
Школа редовно користи прилике за похвалу и признање позитивних поступака и успеха ученика.				
У школи се негује и подстиче демократски дух тако што су ученици укључени у процес доношења одлука у школи преко својих организација (нпр. ученички парламент и сл.).				
Предлози и сугестије ученика се разматрају, а квалитетни прихватају.				
Школа подстиче ученике да учествују у понуђеним ваннаставним активностима.				
Школа подржава иницијативе и активности ученика као што су ђачке задруге, културне, забавне и спортске активности, разни облици дружења, манифестације, рад на школским новинама, посете разним установама...				

4.4. Подручје вредновања: ПРОФЕСИОНАЛНА ОРИЈЕНТАЦИЈА

Показатељ:

4.4.1. Помоћ при избору даљег образовања, обуке или запослења

ДОКУМЕНТАЦИЈА/ЕВИДЕНЦИЈА	ДА	НЕ
Програм професионалне оријентације		
Евиденција реализованих активности на пољу професионалне оријентације (саветовања, акције...)		
Евиденција реализоване сарадње са стручњацима за професионалу оријентацију		
Евиденција остварених непосредних контаката и разговора/саветовања са ученицима и родитељима		
Евиденција остварене сарадње са представницима из разних области занатства и индустрије		
Евиденција остварене сарадње са представницима средњих/виших и високих школа		
Евиденција остварене сарадње са тржиштем рада		
Програм обуке и информисања наставника/стручних сарадника задужених за професионалну оријентацију		
Материјал на тему професионалне оријентације (књиге, брошуре...)		

ТВРДЊЕ	1	2	3	4
Садржаји програма професионалне оријентације тако су конципирани да се могу реализовати кроз различите облике образовно-васпитног рада у школи (редовна настава, додатна настава, изборне, слободне и друштвене активности, одељењске заједнице...).				
Циљеви и задаци професионалне оријетнације се реализују према утврђеном плану.				
Сви носиоци активности у реализацији садржаја професионалне оријентације учествују подједнако у раду и стално сарађују (одељењске старешине, стручна служба, наставно особље, стручни органи, стручњаци за професионалну оријентацију...).				
Ученицима се пружа организована помоћ при доношењу одлука код важних прелаза (наставак школовања или запослење), а да се при том користе различити поступци: индивидуална помоћ при самопроцењивању сопствених способности, пружање информација и саветовање око избора, коришћење књига и брошура, разговори са стручњацима за професионалну оријентацију...				
Ученици имају прилике да, ради задовољења својих интересовања и потреба на пољу професионалне оријентације, присуствују данима „отворених врата“ у различитим образовним установама.				
У школи се, ради унапређивања професионалне оријентације, а како би се задовољила интересовања и потребе свих ученика, организују акције као што су информативни састанци и посете различитих стручњака, сусрети с представницима из разних области занатства и индустрије, стицање непосредног искуства у раду у одређеним областима и сл.				
Пружа се адекватна и редовна помоћ родитељима у усмеравању професионалног развоја њихове деце (разговори, сусрети и лични контакти са задуженим наставницима и стручњацима за професионалну оријентацију...).				
Наставници/стручни сарадници задужени за професионалну оријентацију су добро информисани о потребама ученика, редовно се и добро припремају за рад и у сталном су контакту са стручњацима за професионалну оријентацију.				
Информације које ученици добијају су јасне, прецизне, релевантне и актуелне (информације од саветодаваца, информације из књига и брошура, информативни материјал у штампаном и електронском облику...).				
Саветодавне активности су добро прихваћене од стране ученика и квалитет саветовања је на завидном нивоу (ученици су задовољни квалитетом расположивих информација и саветовањима), односно ученици су добро припремљени за даље изборе/доношење одлука у вези професионалног развоја.				
Ученици су добро припремљени и оспособљени за писање професионалних биографија (CV) и вођење разговора при запошљавању (средње школе).				

Следе, по подручјима вредновања, скале/упитници намењени наставницима, ученицима и родитељима.

4.1. Подручје вредновања: БРИГА О УЧЕНИЦИМА

УПИТНИК ЗА НАСТАВНИКЕ

Молимо вас да одговорите на следећа питања процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА/ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				1. Упознат сам с процедурама за заштиту/безбедност ученика.				
				2. Осећам се одговорним за сигурност и безбедност ученика у школи.				
				3. Обавезе које имам у вези сигурности и безбедности ученика у школи су јасне и прецизне.				
				4. Редовно и савесно испуњавам све своје обавезе у вези сигурности и безбедности ученика у школи.				
				5. Сигурност и безбедност ученика у школи се редовно анализира.				
				6. Школа брзо и ефиксно реагује на све искрсле пропусте/догађаје/ситуације у вези сигурности и безбедности ученика у школи.				
				7. Школа по устаљеној процедури реагује на приговоре ученика/родитеља који се тичу њихове безбедности/безбедности ученика у школи.				
				8. Школа информише ученике/родитеље о мерама предузетим поводом њихових приговора.				
				9. Постоје добро осмишљене процедуре за реаговање на случајеве насилног понашања, злоупотребе дроге, алкохола...				
				10. Ученике подстичем да брину за своје здравље.				
				11. Ако приметим/сазнам да неки ученик има емоционалне, телесне, здравствене или социјалне проблеме/потребе, знам коме треба да се обратим.				
				12. Поштујем приватност и поверљивост добијених информација које се односе на емоционалне, телесне, здравствене или социјалне проблеме/потребе ученика и трудим се да их на ненаметљив и дискретан начин узимам у обзир у свакодневним односима са ученицима.				
				13. Увек сам спреман/на да саслушам ученика/родитеља.				
				14. Увек сам спреман/на да дискретно реагујем на поверене проблеме од стране ученика/родитеља, односно да их упутим „правој“особи/служби.				
				15. Добро сам едукован/а и информисан/а о емоционалним, телесним, здравственим и социјалним потребама деце школског узраста.				
				16. Осећам се компетентним/ом и спремним/ом да регујем на једноставне емоционалне, телесне, здравствене или социјалне проблеме/потребе ученика.				

4.1. Подручје вредновања: БРИГА О УЧЕНИЦИМА

УПИТНИК ЗА УЧЕНИКЕ

Молимо вас да одговорите на следећа питања процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА/ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				1. У школи се осећам сигурним и безбедним.				
				2. Школа брзо и ефиксно реагује на све искрсле догађаје/ситуације које угрожавају нашу сигурност и безбедност у школи.				
				3. Знам коме треба да се обратим ако је моја безбедност у школи угрожена.				
				4. Школа реагује на наше и приговоре наших родитеља који се тичу наше безбедности у школи.				
				5. Школа нас информише о мерама предузетим поводом наших приговора.				
				6. Знам коме треба да се обратим у случају да имам емоционалне, здравствене или социјалне проблеме/потребе.				
				7. Када се обратим одређеној особи/служби за помоћ/савет када имам емоционалне, здравствене или социјалне проблеме/потребе, сигуран сам да ће се моја приватност поштовати и да се информација неће злоупотребити.				
				8. Наставници, а посебно одељењски старешина су увек спремни да саслушају моје проблеме који немају директне везе са школом.				
				9. Наставници, а посебно одељењски старешина су спремни за разговор с мојим родитељима.				
				10.Школа помаже ученицима који су слабог материјалног стања.				

4.1. Подручје вредновања: БРИГА О УЧЕНИЦИМА

УПИТНИК ЗА РОДИТЕЉЕ

Молимо вас да одговорите на следећа питања процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА/ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				1. Упознат/а сам са садржајем Правилника о безбедности и сигурности ученика у школи.				
				2. Моје обавезе као родитеља су јасно и прецизно дефинисане Правилником.				
				3. Сматрам да је моје дете сигурно и безбедно у школи.				
				4. Школа брзо и ефикасно реагује на новонастале проблеме везане за сигурност и безбедност ученика у школи.				
				5. Школа ме информише о предузетим мерама поводом мојих приговора.				
				6. Као родитељ учествујем у анализи примене Правилника о сигурности и безбедности ученика.				
				7. Спреман/на сам да отворено разговарам са компетентним особама о здравственим, емоционалним или социјалним потребама/проблемима свога детета.				
				8. Имам добру сарадњу са одељењским старешином и стручном службом у праћењу развоја мог детета.				
				9. У школи се поштује приватност и поверљивост информација о потребама/проблемима мог детета.				
				10. Са својим дететом отворено разговарам о појавама крађе, пушења, узимања дроге, различитих врста малтретирања и узнемиравања у школи.				
				11. Подтичем своје дете да брине о свом здрављу и подржавам акције по питању промовисања здравог живота младих.				
				12. Учествујем у школским акцијама за пружање помоћи ученицима/породицама ученика.				

4.2. Подручје вредновања: ПОДРШКА УЧЕЊУ

УПИТНИК ЗА УЧЕНИКЕ

Молимо вас да одговорите на следећа питања процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА/ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				1. У школи нас уче како да учимо (упућују нас у разне технике учења).				
				2. Успешни и мање успешни ученици добијају различите задатке.				
				3. Наставници нас организују тако да успешни ученици помажу ученицима који спорије напредују.				
				4. Наставници помажу ученицима који спорије напредују ван редовне наставе (кроз допунску наставу и сл.).				
				5. Талентованим ученицима су омогућени посебни облици рада ван редовне наставе (кроз додатну наставу, секције, истраживачки рад и сл.).				
				6. Ученици се не досађују на часу.				
				7. На часу могу радити онолико брзо колико желим.				
				8. Не учим само из уџбеника и бележака већ користим и друге изворе информација (књиге, часописе, интернет...).				
				9. Када имам проблема у учењу у школи, могу да добијем савете како да то превазиђем.				
				10. Знам кад неки ученик наше школе постигне добре резултате на такмичењу или неком конкурсу и сл.				
				11. Умем да пратим и проценим сопствено напредовање и остварене резултате.				

4.3. Подручје вредновања: ЛИЧНИ И СОЦИЈАЛНИ РАЗВОЈ

УПИТНИК ЗА НАСТАВНИКЕ

Молимо вас да одговорите на следећа питања процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа, по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА/ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				1. Свестан/на сам да је школа место где мора да се негује позитивна социјална клима.				
				2. Сви у школи се подстичу на толеранцију, узајамно уважавање, поштовање, сарадњу, бригу о другима...				
				3. Свестан/на сам да је моје понашање пример ученицима, родитељима и колегама.				
				4. Код ученика развијам одговорност за учење.				
				5. Код ученика развијам одговорност за поступке.				
				6. Ученике подстичем на бригу о људима.				
				7. Код ученика развијам сарадничке односе.				
				8. Ученике подстичем да самостално и објективно доносе закључке и судове узимајући у обзир чињенице и извор информација.				
				9. Редовно користим прилику за похвалу и признање позитивних поступака и успеха ученика.				
				10. Ученике упозоравам на значај оснивања и укључивања у рад ученичких организација.				
				11. Ученике упозоравам на значај познавања њихових права и подстичем их да се упознају с Повељом дечјих права УН.				
				12. Ученике подстичем да организовано учествују у одлучивању по питањима која се непосредно тичу њих самих.				
				13. Подстичем ученике да открију и развијају своје таленте учествујући у понуђеним ваннаставним активностима.				
				14. Сваке године сам задужен/а за бар једну ваннаставну активност.				
				15. Подржавам ученике и помажем им да организују различите врсте културних, музичких, спортских и сличних активности.				

4.3. Подручје вредновања: ЛИЧНИ И СОЦИЈАЛНИ РАЗВОЈ

УПИТНИК ЗА УЧЕНИКЕ

Молимо вас да одговорите на следећа питања процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа, по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА/ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				1. Понашање наставника у школи, међусобно и у односу са ученицима, јесте уз узајамно уважавање.				
				2. У школи нас уче да имамо поверења у сопствено знање и способности.				
				3. У школи нас уче да будемо одговорни за учење.				
				4. У школи нас уче да будемо одговорни за своје поступке.				
				5. У школи нас подстичу да бринемо о људима.				
				6. У школи нас уче да бринемо о природи и да је чувамо.				
				7. У школи нас подстичу на међусобну толеранцију.				
				8. У школи нас наводе на поштовање различитости.				
				9. У школи се негују и подстичу сарадднички односи.				
				10. У школи нас подстичу да самостално и објективно доносимо закључке и судове узимајући у обзир чињенице и извор информација.				
				11. У школи се редовно похваљују позитивни поступци и успех ученика.				
				12. Сваки мој позитиван поступак наилази на одобравње, како наставника тако и ученика.				
				13. О недопустивом понашању ученика у школи, као што је агресивност, нетрпељивост, нетолеранција, неуважавање и слично, отворено се разговара.				
				14. Ученици су преко својих организација укључени у решавање проблема недопустивог понашања ученика у школи, као што је агресивност, нетрпељивост, нетолеранција, неуважавање и слично.				
				15. Укључен/а сам у рад бар једне ученичке организације у школи.				
				16. Свестан/на сам значаја укључивања у рад ученичких организација.				
				17. Упознат/а сам с Декларацијом УН о правима детета (Повељом дечјих права).				
				18. Ученици су у могућности да организовано учествују у одлучивању по питањима која се непосредно тичу њих самих.				
				19. Укључен/а сам у бар једну ваннаставну активност у школи.				
				20. Учествовање у ваннаставним активностима ми омогућује да задовољим своја интересовања и развијам своје таленте.				
				21. Наше иницијативе и предлози се разматрају озбиљно на наставничким већима.				
				22. Наше иницијативе и предлози се често усвајају, односно омогућава нам се и помаже да их реализујемо.				

4.4. Подручје вредновања: ПРОФЕСИОНАЛНА ОРИЈЕНТАЦИЈА

УПИТНИК ЗА УЧЕНИКЕ

Молимо вас да одговорите на следећа питања процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА/ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				1. У школи нас кроз разговоре информишу о могућностима наставка школовања или запослења.				
				2. У школи су нам на располагању информативни материјали о даљим облицима школовања и могућностима запошљавања.				
				3. Наставници нас подстичу да тражимо допунске информације у вези даљег школовања.				
				4. У школи могу добити савете у вези избора школе/занимања.				
				5. Наставници истичу потребу перманентног (сталног) образовања.				
				6. Наставници ми помажу да проценим сопствене способности, знања и умећа за наставак школовања или запослење.				
				7. Информације у вези са професионалном оријентацијом које добијамо у школи су прецизне, јасне и актуелне.				
				8. Задовољан сам квалитетом расположивих информација и саветовањима.				

4.4. Подручје вредновања: ПРОФЕСИОНАЛНА ОРИЈЕНТАЦИЈА

УПИТНИК ЗА РОДИТЕЉЕ

Молимо вас да одговорите на следећа питања процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа, по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА/ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				1. Школа ми пружа помоћ у усмеравању професионалног развоја мог детета.				
				2. Школа ми омогућава личне контакте са наставницима и стручњацима за професионалну оријентацију.				
				3. У школи се могу добити јасне и актуелне информације о наставку школовања и избору занимања.				
				4. У школи су доступни информативни материјали у штампаном и електронском облику о наставку школовања и избору занимања.				
				5. Школа пружа могућност учествовања у разним акцијама као што су дани „отворених врата“ у образовним установама, информативни састанци и сусрети с представницима из разних области.				
				6. Саветодавне активности школе у области професионалне оријентације су корисне за професионални развој мог детета.				
				7. Школа врши добру припрему ученика за доношење одлука које се тичу наставка школовања или избора занимања.				
				8. Као родитељ задовољан сам расположивим информацијама у вези професионалне оријентације.				

ETOC

5.1. УГЛЕД И ПРОМОЦИЈА ШКОЛЕ

У овом подручју вредновања сагледавамо следеће показатеље:

5.1.1. Углед и обележја школе

5.1.2. Очекивања и промоција успешности

5.1.3. Култура понашања

Опис нивоа остварености - ниво 4

5.1.1. Основна обележја школе (табла са називом, лична карта са информацијама о запосленима, службама и просторном распореду) истакнута су на видним местима. Школа има и посебна обележја (амблем, монографију, школски лист, летопис, интернет-презентацију...). У школи се одвијају традиционалне манифестације (приредбе, такмичења, спортске активности, трибине, изложбе...) у које су укључени сви актери школе. Школа је и место културних дешавања у својој средини и томе, својим активностима, доприносе садашњи и бивши ученици, наставници и личности из друштвеног и јавног живота.

5.1.2. Школа има богату понуду ваннаставних активности, чиме пружа могућност да сваки ученик испуни своја интересовања, потребе и да буде успешан. Подстиче се креативност и ученика и наставника. Успех сваког појединца, групе или одељења прихваћен је и промовисан као лични успех и успех школе. Постоји Правилник у којем су договорени начини о награђивању и похваљивању ученика и запослених. Правилник се доследно примењује.

5.1.3. У школи постоји Кућни ред и Правилник о понашању ученика, наставника, других запослених и родитеља који су сви прихватили. Поштовањем прихваћених правила, међусобним уважавањем и хуманим опхођењем у школи се подстиче и негује култура понашања.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 4.

Опис нивоа остварености - ниво 2

5.1.1. Школа има основна обележја, али нема посебна. Само поједини актери школе су укључени у реализацију манифестација. У културна дешавања школе нису укључени актери ван школе.

5.1.2.Успех појединца се прихвата само као лични успех и не промовише се довољно. Понуда ваннаставних активности делимично задовољава потребе и интересовања ученика. Постоји Правилник о награђивању ученика и запослених који се не примењује доследно.

5.1.3. Кућни ред и Правилник о понашању постоје, али нису их сви прихватили. У школи се не подстиче међусобно уважавање у довољној мери.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 2.

5.2. АТМОСФЕРА И МЕЂУЉУДСКИ ОДНОСИ

У овом подручју вредновања сагледавамо следеће показатеље:

5.2.1. Поштовање личности

5.2.2. Једнакост и правичност

5.2.3. Естетско и функционално уређење школског простора

Опис нивоа остварености - ниво 4

5.2.1. Негује се слобода изражавања и уважава се право свих актера у школи да траже, примају и дају информације. Развија се критичко мишљење. Интерактивни однос свих актера у школи доприноси развоју толеранције, одговорности и међусобног поверења. Уважавају се мишљења и захтеви одељењских заједница и ђачког парламента који доприносе квалитетнијем раду школе.

5.2.2. Школа је обезбедила равноправне услове којима се омогућава свима у школи, укључујући и децу са посебним потребама, оптимални развој њихових потенцијала. Запослени у школи односе се према ученицима, родитељима и колегама једнако и без предрасуда у односу на њихов социјални статус, верску, националну и полну припадност. Нема повлашћених појединаца и група. Школа информише све актере о документима у којима се промовишу дечја и људска права. Програм рада (школе, одељењског старешине, Савета родитеља, стручних сарадника) садржи елементе поштовања дечјих права, хуманитарне акције и активности везане и за упознавање традиција народа који заједно живе.

5.2.3. Простори у школи су оплемењени и у функцији васпитног деловања и учења. Негује се одговоран однос запослених и ученика према уређењу и одржавању простора и окружења школе. У уређењу учионице и школе у целини посебно место имају ученички радови.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 4.

Опис нивоа остварености - ниво 2

5.2.1. Постоји ограничена слобода изражавања и уважавања мишљења, предлога, захтева... Ставови ђачког парламента и одељењских заједница се повремано разматрају.

5.2.2. Школа декларативно промовише једнакост и правичност, међутим, пракса показује присутство субјективности у истицању одређених ученика, па и целих одељења. Поједини ученици и запослени испољавају предрасуде у односу на социјални статус, националну, верску и полну припадност.

5.2.3. Школски простор је естетски уређен, али није у довољној мери образовно и васпитно подстицајан за ученике. Не види се учешће ученика у уређењу и одржавању простора.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 2.

5.3. ПАРТНЕРСТВО СА РОДИТЕЉИМА, ШКОЛСКИМ ОДБОРОМ И ЛОКАЛНОМ ЗАЈЕДНИЦОМ

У овом подручју вредновања сагледавамо следеће показатеље:

5.3.1. Комуникација са родитељима

5.3.2. Укључивање родитеља у живот и рад школе и у школско учење

5.3.3. Веза између школе и Школског одбора

5.3.4. Улога школе у локалној заједници

Опис нивоа остварености - ниво 4

5.3.1. Родитељи се редовно информишу о свим сегментима рада школе у складу са договореним правилима сарадње. Упознати су са начином извештавања о постигнућима и напредовању своје деце. Школа успешно мотивише родитеље за сарадњу. Родитељи преко свог представника у Савету родитеља креирају облике и садржаје сарадње са школом. Комуникација са родитељима одвија се уз узајамно уважавање.

5.3.2. Укључивање родитеља у различите активности школе је планирано Годишњим програмом рада. Предвиђене активности се успешно реализују, о чему постоји прецизна евиденција. Школа охрабрује и подстиче родитеље да учествују у њеном животу и раду, уважава нове идеје и ствара могућности за нове облике сарадње. Школа омогућује родитељима да им наставни процес буде доступан. Родитељи, у сарадњи са наставницима, активно се укључују у стварање бољих услова за школско учење, непосредно у процес наставе, доводећи друге стручњаке, помажући организацију посета у функцији наставе...

5.3.3. Заједнички циљ - напредак школе остварује се кроз партнерски однос школе и Школског одбора. Чланови Школског одбора се правовремено информишу и укључени су у различите активности рада школе. Све одлуке Школског одбора су доступне свим актерима.

5.3.4. Школа планира и остварује сарадњу са васпитно-образовним, културним, спортским и другим институцијама и установама у свом окружењу. Школа покреће и прикључује се еколошким, хуманитарним, културним и другим акцијама у локалној заједници. Органи локалне заједнице упознати су са потребама школе и пружају помоћ и подршку за задовољење тих потреба.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 4.

Опис нивоа остварености - ниво 2

5.3.1. Родитељи се информишу о раду школе по потреби, без унапред договорених облика сарадње. Школа информише родитеље о постигнућима ученика, али информација не задовољава увек стварне потребе родитеља.

5.3.2. Годишњи план рада садржи план сарадње са родитељима, али се родитељи не мотивишу да учествују у реализацији тог плана. Родитељи се повремено укључују у живот и рад школе, а њихове иницијативе се селективно разматрају. Родитељи су упознати са условима и начинима остваривања наставног процеса, али нису активно укључени у његово побољшавање.

5.3.3. Не постоји довоља информисаност и сарадња школе и Школског одбора. Активности чланова Школског одбора сведене су само на редовне седнице.

5.3.4. Школа сарађује са институцијама и установама у свом окружењу на основу тренутних потреба.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 2.

5. ЕТОС

МОГУЋИ ИЗВОРИ ДОКАЗА

За ову област предлаже се чек листа која представља списак школске документације (да/постоји – не/не постоји) која може послужити као извор доказа.

ДОКУМЕНТАЦИЈА - ДОКАЗИ	ДА	НЕ
Правилник о понашању ученика и запослених		
Кућни ред школе		
Правилник о награђивању и похваљивању		
Програм личног и социјалног развоја ученика		
Евиденција о реализованим акцијама за подстицање одговорности ученика		
Евиденција о начину промовисања позитивног понашања ученика		
Евиденција о начину реаговања и мерама за сузбијање неприхватљивог понашања ученика		
Евиденција о укључивању ученика у непосредно друштвено окружење		
Евиденција о реализованим културним активностима у школи и посетама ученика институцијама културе		
Програм упознавања ученика с Повељом дечјих права УН		
Евиденција о раду ученичких организација (ученички парламент и сл.)		
Евиденција о ваннаставним активностима		
Евиденција о активностима које су иницирали ученици		
Програми школских приредби, манифестација и сл.		
Брошура о школским активностима		
Правилник о безбедности ученика		
Процедуре за спречавање и реаговање на случајеве вршњачког малтретирања/насилништва, верске, националне и расне нетрпељивости, употребе дрога и сл.		
Процедуре за идентификовање емоционалних, телесних, здравствених и социјалних потреба ученика и за благовремено и адекватно реаговање на исте		
Панои, едукативни постери и евиденција о планираним/реализованим акцијама ради промовисања стила „здравог живота“		
Евиденција сарадње школе са здравственом службом		
Евиденција организованих акција за помоћ ученицима		
Евиденција контаката са родитељима		
Евиденција о учешћу родитеља у активностима школе		

Следе упитници намењени наставницима и стручној служби, ученицима и родитељима који се односе на кључну област у целини и листа снимања атмосфере на часу. Упитници се према потреби могу прилагођавати. Међутим, како је ова област специфична, предлаже се коришћење и других начина обезбеђивања доказа као што су посматрање, разговори...

5. Кључна област: ETOC

УПИТНИК ЗА НАСТАВНИКЕ И СТРУЧНУ СЛУЖБУ

Молимо вас да одговорите на следећа питања процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа, по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА/ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				1. У школи се негује позитивна социјална клима, међусобна сарадња и уважавање.				
				2. Сви у школи се подстичу на толеранцију, узајамно уважавање, поштовање, сарадњу, бригу о другима...				
				3. Међусобни односи су без предрасуда у погледу социјалног статуса, вероисповести, националне и полне припадности.				
				4. Свестан/на сам да је моје понашање пример ученицима, родитељима и колегама.				
				5. Код ученика развијам одговорност за поступке.				
				6. Ученике подстичем да организовано учествују у одлучивању по питањима која се непосредно тичу њих самих.				
				7. Ученике подстичем на бригу о људима.				
				8. Код ученика развијам сарадничке односе.				
				9. Редовно користим прилику за похваљивање и признање позитивних поступака и успеха ученика.				
				10. Подстичем ученике да открију и развијају своје таленте учествујући у понуђеним ваннаставним активностима.				
				11. Сваке године водим бар једну секцију/слободну активност.				
				12. Подржавам ученике и помажем им да организују различите врсте културних, музичких, спортских и сличних активности.				
				13. Наша школа је центар културних и спортских активности у локалној средини.				
				14. У школи су осмишљене ситуације у којима се промовишу постигнућа ученика у свим областима, у школским и ваншколским активностима.				
				15. Сви у школи воде бригу о уређењу и одржавању школског простора.				

5. Кључна област: ETOC

УПИТНИК ЗА УЧЕНИКЕ

Молимо вас да одговорите на следећа питања процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа, по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА/ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				1. Волим да идем у школу јер се у њој добро осећам.				
				2. Упознат/а сам с правилима понашања и кућним редом у школи.				
				3. У школи нас уче да будемо одговорни за своје поступке.				
				4. У школи нас подстичу да бринемо о другима.				
				5. У школи нас подстичу на међусобну толеранцију.				
				6. У школи нас наводе на поштовање различитости.				
				7. У школи се негују и подстичу сарадднички односи.				
				8. У школи нас подстичу да слободно изражавамо своје ставове и мисли.				
				9. У школи се редовно похваљују позитивни поступци и успех ученика.				
				10. Понашање наставника у школи, међусобно и у односу са ученицима, јесте уз узајамно уважавање.				
				11. У школи се осећам безбедно.				
				12. О недопустивом понашању ученика у школи, као што је агресивност, нетрпељивост, нетолеранција, неуважавање и слично отворено се разговара.				
				13. Када имам проблем, знам коме треба да се обратим.				
				14. У школи нас подстичу да бринемо о свом окружењу.				
				15. У школи нас подстичу да бринемо о уређењу и одржавању школског простора.				

5. Кључна област: ЕТОС

УПИТНИК ЗА РОДИТЕЉЕ

Молимо вас да одговорите на следећа питања процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа, по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА/ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				1. Упознат/а сам с правилима понашања и кућним редом у школи.				
				2. Школа подстиче и отворена је за сарадњу с родитељима.				
				3. У школи се негује међусобна сарадња и узајамно уважавање.				
				4. Запослени у школи се према мени као родитељу односе са уважавањем.				
				5. Имам добру сарадњу са одељењским старешином свог детета.				
				6. Знам коме у школи треба да се обратим за различите информације.				
				7. Информације о раду и дешавањима у школи су правовремене и потпуне.				
				8. Информације о раду и дешавањима у школи су јасне и прецизне.				
				9. Школа тражи мишљење и подршку родитеља када су у питању ваннаставне активности.				
				10. Школа тражи мишљење и сагласност родитеља када су у питању активности које морају да финансирају родитељи.				
				11. Финансијско учешће родитеља има јасну сврху и праћено је повратном информацијом о реализацији.				
				12. Рад Савета родитеља је јаван и отворен за присуство заинтересованих.				
				13. Школа прихвата иницијативе и сугестије Савета родитеља.				

Следи листа за снимање атмосфере у учионици/на часу. Могу је користити директор, стручни сарадник, али и колеге за хоризонталну евалуацију.

5. Кључна област: ЕТОС

ЛИСТА СНИМАЊА АТМОСФЕРЕ У УЧИОНИЦИ

Тачност тврдње, односно степен присутности, одређује се по следећој скали:

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

		ТВРДЊА/ИСКАЗ	ТАЧНО			
			1	2	3	4
1.	**Изглед учионице је подстицајан за учење**	Простор у учионици је оптималан а намештај функционалан.				
		Распоред седења обезбеђује комуникацију деце и активно укључивање свих.				
		Дечји продукти су изложени и користе се у свакодневном раду.				
2.	**Наставник обезбеђује опуштајућу атмосферу у учионици**	Наставник се обраћа деци са уважавањем.				
		Грешке ученика сигнал су наставнику за ниво разумевања и полазна основа за нова објашњења.				
		Реакције наставника су добронамерне.				
3.	**Наставник промовише међусобно поштовање**	Наставник охрабрује ученике да пажљиво слушају једни друге.				
		Наставник интервенише при конфликту између ученика.				
		Наставник узима у обзир разлике код деце и инсистира на толеранцији.				
4.	**Наставник подстиче самоувереност код деце**	Наставник у раду посвећује пажњу сваком ученику.				
		Наставник на позитиван начин реагује на питања и одговоре ученика.				
		Наставник афирмативно саопштава ученицима шта су они способни да учине.				
5.	**Поштовање понашања и језичког изражавања ученика**	Наставник пажљиво слуша шта ученици говоре.				
		Наставник подстиче ученике да се слободно изражавају.				
6.	**Атмосфера за учење је охрабрујућа и подстицајна**	Наставник цени све доприносе које ученици пружају.				
		Наставник обезбеђује солидарност у групним активностима.				
		Наставник ствара услове да у раду група учествују сви.				
7.	**Наставник стимулише независност код ученика**	Наставник подстиче ученике да рад обављају самостално.				
		Наставник охрабрује ученике да сами одлуче о избору задатака.				
8.	**Наставник подстиче кооперацију између ученика**	Наставник даје задатке у којима је сарадња између ученика могућа.				
		Ученицима се дају упутства за међусобну сарадњу.				
		Наставник охрабрује ученике да истрају у раду до постизања заједничких циљева.				
9.	**Наставник подстиче индивидуалност код ученика**	Наставник се стара да ученици конструктивно прихватају инструкције за рад.				
		Наставник обезбеђује да сваки ученик учествује у учењу.				

РЕСУРСИ

6.1. ЉУДСКИ РЕСУРСИ

У овом подручју вредновања сагледавамо следеће показатеље:

6.1.1. Наставни кадар

6.1.2. Ненаставни кадар

Опис нивоа остварености - ниво 4

6.1.1. Наставници имају одговарајући степен и врсту стручне спреме прописане Правилником. У школи је запослен потребан број кадрова. Дужина радног стажа оствареног у школи омогућује квалитетну размену искуства наставног кадра. Наставници су укључени у разноврсне облике стручног усавршавања које се реализује у складу са Школским програмом рада и планом стручног усавршавања установе. Наставници се подстичу на самообразовање кроз додатно стручно усавршавање. Школа учествује у реализацији пројеката различитих институција које се баве унапређивањем наставе (Министарство просвете и спорта, факултети, институти, међународне организације...). Наставници учествују у раду матичних стручних друштава и већа, пословних заједница и заједница школа.

6.1.2. Број и структура запослених усклађени су са законом и одговарају процесу рада школе. Ненаставни кадар доприноси квалитетном функционисању школе савесним и благовременим обављањем послова из делокруга свога рада. План стручног усавршавања обухвата и ненаставни кадар.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 4.

Опис нивоа остварености - ниво 2

6.1.1. Број наставника и њихова стручна спрема одговарају захтевима образовно-васпитног процеса, али су честе промене и одсуства наставника. План стручног усавршавања наставника реализује се делимично.

6.1.2. Број ненаставног кадра није усклађен са Нормативом и потребама школе. План стручног усавршавања не предвиђа усавршавање комплетног ненаставног кадра.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 2.

6.2. МАТЕРИЈАЛНО-ТЕХНИЧКИ РЕСУРСИ

У овом подручју вредновања сагледавамо следеће показатеље:

6.2.1. Школски простор и опрема

6.2.2. Наставна средства

6.2.3. Коришћење расположивих материјално-техничких ресурса

Опис нивоа остварености - ниво 4

6.2.1. Просторни услови (учионице, кабинети, библиотека, пратеће просторије, двориште, фискултурна сала), опрема и намештај одговарају нормативима и адекватно се одржавају. Школа располаже просторијом за коришћење савремене информационе технологије. Зграда и опрема доприносе стварању безбедног, пријатног и стимулативног окружења. У школи постоји просторија за окупљање и дружење ученика.

6.2.2. Школа располаже потребним и савременим наставним средствима (књиге, радни материјали, аудио-визуелни материјали, компјутери, фотокопир-апарати...) која су очувана и у функцији разноврсних метода и облика рада са ученицима. Многа наставна средства израдили су наставници и ученици.

6.2.3. Сви материјално-технички ресурси су доступни наставницима и ученицима и у функцији су наставних и ваннаставних активности. Постоји план коришћења материјално-техничких ресурса. Ученици и наставници их ефективно користе, о чему постоји евиденција. Ученици се упућују и подстичу на самостално коришћење одређених ресурса, нарочито информационе технологије.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 4.

Опис нивоа остварености - ниво 2

6.2.1. Просторни услови не одговарају у потпуности нормативима и потребама. Опрема и намештај испуњавају своју функцију, али постоје проблеми у одржавању.

6.2.2. Школа поседује наставна средства, али она по количини, врсти и намени нису довољно усклађена са потребама савремене наставе.

6.2.3. Наставна средства постоје, али нису у потпуности искоришћена у наставном процесу. Постојећа наставна средства нису довољно доступна наставницима и ученицима и налазе се у неодговарајућем простору.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 2.

6.3. ФИНАНСИЈСКИ РЕСУРСИ

У овом подручју вредновања сагледавамо следеће показатеље:

6.3.1. Структура и намена расположивих финансијских средстава

6.3.2. Коришћење расположивих финансијских ресурса

Опис нивоа остварености - ниво 4

6.3.1. Школа има разноврсне изворе средстава (буџет, донације, помоћ локалне заједнице, учешће у пројектима, самостални извори прихода). Школа учествује на конкурсима за додељивање средстава на основу добро осмишљених пројеката. Финансијски план и расподела средстава у складу су са приоритетима школе.

6.3.2.Средства се користе плански и наменски, у складу са Школским развојним планом и Школским програмом/Годишњим програмом рада школе, уз сталне консултације са Школским одбором. Са расподелом средстава су упознати сви заинтересовани.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 4.

Опис нивоа остварености - ниво 2

6.3.1. Школа располаже само буџетским средствима. Постоји финансијски план, али намена средстава није довољно усклађена са реалним потребама.

6.3.2. Расподела средстава није довољно усклађена са реалним потребама. Са расподелом средстава нису довољно упознати сви заинтересовани.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 2.

6.4. РЕСУРСИ ЛОКАЛНЕ СРЕДИНЕ

У овом подручју вредновања сагледавамо следећи показатељ:

6.4.1. Коришћење расположивих ресурса

Опис нивоа остварености - ниво 4

6.4.1. Расположиви ресурси локалне средине су утврђени и максимално се користе за потребе наставних и ваннаставних активности. Одржавају се контакти са културним, научним институцијама и спортским организацијама. Реализују се пројекти и иницијативе које доприносе развоју школе и локалне заједнице.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 4.

Опис нивоа остварености - ниво 2

6.4.1. Расположиви ресурси локалне средине су утврђени, али се недовољно користе.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 2.

6. РЕСУРСИ

МОГУЋИ ИЗВОРИ ДОКАЗА – ***по подручјима вредновања***

6.1. ЉУДСКИ РЕСУРСИ

- Годишњи програм рада: подаци о запосленима (стручна спрема, радно искуство, стручни испит/лиценца, звања);
- досијеи запослених;
- уверења о облицима стручног усавршавања;
- портфолиа запослених;
- план и програм стручног усавршавања на нивоу школе;
- упитници (нпр. за наставнике о облицима и начину стручног усавршавања и сл.).

6.2. МАТЕРИЈАЛНО-ТЕХНИЧКИ РЕСУРСИ

- Годишњи програм рада школе: подаци о величини, структури и намени школског простора (ентеријер, екстеријер), број ученика и структура простора у односу на важећи Норматив простора и опреме;
- евиденција (наставника и школе) о коришћењу материјално-техничких средстава...

6.3. ФИНАНСИЈСКИ РЕСУРСИ

- Годишњи програм рада школе;
- финансијски план школе;
- извештаји о реализацији финансијског плана...

6.4. РЕСУРСИ ЛОКАЛНЕ СРЕДИНЕ

- Годишњи програм рада школе;
- Школски програм;
- годишњи извештај о раду школе;
- извештаји о реализацији планираног коришћења ресурса у сарадњи с партнерима из локалне средине
- упитници и анкете....

Следи чек листа која се односи на описе нивоа остварености и омогућава систематизацију прикупљених података. Ова чек листа се попуњава пошто се обезбеде докази и служи да се једноставније одреде нивои при вредновању.

6. Кључна област: РЕСУРСИ

Подручја вредновања:

6.1. Људски ресурси

6.2. Материјално-технички ресурси

6.3. Финансијски ресурси

6.4. Ресурси локалне средине

ПИТАЊА	ДА	НЕ
Људски ресурси		
Да ли број и структура наставног кадра омогућава квалитетну реализацију Школског програма?		
Да ли број и структура ненаставног кадра омогућава квалитетну реализацију Школског програма?		
Да ли план стручног усавршавања има јасне циљеве и приоритете?		
Да ли план стручног усавршавања обухвата и ненаставни кадар?		
Да ли је наставницима омогућено стално стручно усавршавање?		
Да ли школа омогућава сарадњу наставника са стручњацима ван школе у раду са ученицима?		
Да ли школа учествује у пројектима различитих институција које се баве унапређивањем наставе?		
Да ли постоји програм увођења приправника у рад?		
Материјално-технички ресурси		
Да ли школски простор пружа одговарајуће могућности за реализацију наставних и ваннаставних активности?		
Да ли се све просторије у школи адекватно одржавају?		
Да ли су све просторије у школи добро осветљене?		
Да ли су наставници укључени у уређивање школског простора?		
Да ли су ученици укључени у уређивање школског простора?		
Да ли је школски намештај функционалан?		
Да ли су наставна средства у функцији?		
Да ли у школи постоје кабинети опремљени одговарајућим наставним средствима?		
Да ли се настава реализује у кабинетима?		
Да ли наставници имају и користе просторије за припремање наставе?		
Да ли у школи постоје просторије за окупљање и дружење ученика?		
Да ли у школи постоје просторије за пријем родитеља?		
Да ли школска библиотека располаже литературом и довољним фондом књига за потребе ученика и наставника?		
Да ли се школска библиотека редовно допуњује и осавремењује новим издањима?		
Да ли у школи постоји добро опремљена медијатека?		
Да ли наставници имају могућност коришћења школске медијатеке?		

Да ли је наставницима омогућен приступ интернету?		
Да ли се материјал за потребе наставе обезбеђује у довољној мери?		
Да ли школа има фискултурну салу?		
Да ли је фискултурна сала одговара Нормативима?		
Да ли су спортски терени добри уређени?		
Да ли је ученицима и наставницима омогућено да спортске терене користе и после наставе?		

Финансијски ресурси

Да ли је школа у овој школској години примила додатна средства (донације) од стране локалне заједнице?		
Да ли је школа имала прихваћене пројекте који су донели материјалну (техничку) добит?		
Да ли се у школи израђују пројекти којима се конкурише за додељивање финансијских или техничких средстава?		
Да ли школа има сопствене приходе (ђачку задругу, економију, производњу, услуге...)?		
Да ли су у школи правилно утврђени приоритети за расподелу финансијских средстава?		
Да ли школа има прецизан финансијски план?		
Да ли се расподела финансијских средстава врши у складу са реалним потребама школе?		

Ресурси локалне средине

Да ли школа препознаје расположиве ресурсе у локалној средини који могу да помогну квалитетнијем раду школе?		
Да ли се ресурси локалне средине користе за потребе наставних и ваннаставних активности школе (Дом културе, спортски терени, базен итд.)?		
Да ли је локална заједница заинтересована за рад школе и подржава све активности која школа организује?		
Да ли школа у сарадњи са локалном заједницом покреће разне иницијативе које доприносе развоју како школе тако и целе локалне заједнице?		

Следе табела за систематизацију података о запосленима и упитник за наставнике о стручном усавршавању.

6.1. Подручје вредновања: ЉУДСКИ РЕСУРСИ

ПОДАЦИ О ЗАПОСЛЕНИМА

1. БРОЈ ЗАПОСЛЕНИХ

УКУПНО ☐
НА НЕОДРЕЂЕНО ВРЕМЕ ☐
НА ОДРЕЂЕНО ВРЕМЕ ☐

2. БРОЈ НАСТАВНИКА

УКУПНО ☐
- запослен само у овој школи ☐
- у две школе ☐
- у три и више школа ☐

НА НЕОДРЕЂЕНО ВРЕМЕ ☐
НА ОДРЕЂЕНО ВРЕМЕ ☐

СТЕПЕН СТРУЧНЕ СПРЕМЕ
- доктор наука ☐
- магистар ☐
- специјалиста ☐
- VII степен ☐
- VI степен ☐
- средња стручна спрема ☐

САСА ДОЗВОЛОМ ЗА РАД У ОБРАЗОВАЊУ (ЛИЦЕНЦОМ) ☐

БРОЈ ПРИПРАВНИКА ☐
БРОЈ МЕНТОРА ☐

СТРУКТУРА ПРЕМА РАДНОМ СТАЖУ У ОБРАЗОВАЊУ
- до 2 године ☐
- до 5 година ☐
- од 5 до 10 ☐
- од 10 до 20 година ☐
- од 20 до 30 ☐
- од 30 до 40 ☐

3. РУКОВОЂЕЊЕ И НЕНАСТАВНИ КАДАР

УКУПАН БРОЈ

3.1. ДИРЕКТОР

СТЕПЕН СТРУЧНЕ СПРЕМЕ

РАДНИ СТАЖ

УКУПНО

у образовању

у садашњој установи

3.2. ПОМОЋНИК ДИРЕКТОРА

СТЕПЕН СТРУЧНЕ СПРЕМЕ

РАДНИ СТАЖ

УКУПНО

у образовању

у садашњој установи

3.3. СТРУЧНИ САРАДНИЦИ

УКУПАН БРОЈ

3.3.1. СТРУКТУРА (заокружити и унети податке)

	степен стручне спреме	стручни испит	стаж	проценат ангажованости
а) педагог				
б) психолог				
в) библиотекар				
г) медијатекар				
д)				

3.4. АДМИНИСТРАТИВНИ РАДНИЦИ

УКУПАН БРОЈ

3.4.1. СТРУКТУРА (унети податке у табелу)

	степен стручне спреме	стручни испит	стаж	проценат ангажованости
а) секретар				
б)				
в)				
г)				
д)				

3.5. ЗАПОСЛЕНИ НА ОДРЖАВАЊУ И ОБЕЗБЕЂЕЊУ ШКОЛСКОГ ПРОСТОРА

УКУПАН БРОЈ

3.5.1. СТРУКТУРА (унети податке у табелу и проширити је према потреби)

назив радног места	степен стручне спреме	радни стаж

6.1. Подручје вредновања: ЉУДСКИ РЕСУРСИ

Показатељ:

6.1.1. Наставни кадар

УПИТНИК ЗА НАСТАВНИКЕ О ОБЛИЦИМА И НАЧИНУ СТРУЧНОГ УСАВРШАВАЊА

Молимо Вас да реално процените колико су следећа стања и поступци (активности) заступљени у свакодневној пракси ваше школе. Упишите број који стоји поред одговарајуће тврдње за питања 1, 2 и 3, према следећој скали:

1 – нисам упознат
2 – у сасвим малој мери
3 – делимично
4 – потпуно

1. Професионални развој наставника

Наставницима је омогућено стално стручно усавршавање ☐
Јасни су циљеви и приоритети у стручном усавршавању наставнка ☐
Наставници приправници се поступно уводе у рад уз одговарајућу подршку ☐

2. Упознат сам с програмом стручног усавршавања наставника у школи ☐

3. Да ли имате могућност да утичете на избор тема и облика стручног усавршавања у школи? ☐

4. Наведите на којим семинарима за стручно усавршавање наставника сте учествовали у току протекле школске године у својој школи:

_____

_____

_____

_____

_____

5. Да ли сте укључени у неке облике стручног усавршавања ван школе? (заокружити)

ДА НЕ

Ако је Ваш одговор ДА, наведите назив, облик стручног усавршавања и организатора:

назив _____

облик _____

организатор _____

назив _____

облик _____

организатор _____

назив _____

облик _____

организатор _____

6. Да ли учествујете у раду стручног друштва? (заокружити)

ДА НЕ

разлог _____

7. Процените употребљивост садржаја семинара и осталих облика стручног усавршавања у којима сте учествовали за свој даљи професионални рад:

веома употребљиви: _____
(наведите називе)

употребљиви: _____
(наведите називе)

неупотребљиви: _____
(наведите називе)

8. Молимо Вас за сугестије и предлоге који би допринели квалитету даљег стручног усавршавања наставника:

_____

_____

_____

_____

_____

РУКОВОЂЕЊЕ, ОРГАНИЗАЦИЈА И ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ КВАЛИТЕТА

7.1. РУКОВОЂЕЊЕ

У овом подручју вредновања сагледавамо следеће показатеље:

7.1.1. Професионалне компетенције

7.1.2. Способност руковођења

Опис нивоа остварености - ниво 4

7.1.1. Руководилац поседује професионална знања и организационе способности. Редовно се усавршава у области организације и руковођења. О његовом стручном усавршавању у школи постоји план, извештај о реализацији и друга евиденција. Својим радом и понашањем служи за пример свима у школи и доприноси угледу школе.

7.1.2. Руководилац развија поверење, мотивише и организује тимски рад. Спреман је за преузимање одговорности када мора самостално да донесе одлуку. Омогућава и подржава перманентно стручно усавршавање наставника. Развија самокритичност и одговорност и захтева испуњавање радних обавеза. Уважава различита мишљења и обезбеђује комуникацију засновану на међусобној сарадњи и поштовању. Конфликтне ситуације успешно превазилази самостално или са сарадницима. Правовремено и адекватно информише све заинтересоване за унапређење живота и рада школе. Развија међусобну сарадњу са родитељима, сарађује са Школским одбором у функцији развоја напретка школе, сарађује са другим школама, организацијама, локалном заједницом... Обезбеђује услове за учешће ученика у одлучивању о организацији и животу рада школе. Обезбеђује редовну и благовремену презентацију школе.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 4.

Опис нивоа остварености - ниво 2

7.1.1. Руководилац испуњава услове прописане Законом. Усавршава се повремено и несистематично. Није довољно заинтересован да допринесе угледу школе.

7.1.2. Руководилац не развија поверење у потребној мери. Само повремено организује тимски рад ангажовањем исте групе људи. При самосталном доношењу одлука није увек спреман за преузимање одговорности. Повремено обезбеђује услове за стручно усавршавање наставника. Не захтева потребан степен одговорности запослених и формално се залаже за радну дисциплину. Није увек спреман да уважи различита мишљења при доношењу одлука. Добро сарађује са Школским одбором и локалном самоуправом, али сарадња са институцијама изван школе није развијена у довољној мери. Учешће ученика у организацији и животу рада школе формалног је карактера и без утицаја је на одлучивање. Повремено обезбеђује презентацију школе.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 2.

7.2. ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА ШКОЛЕ

У овом подручју вредновања сагледавамо следеће показатеље:

7.2.1. Подела обавеза и задужења

7.2.2. Организовање и координисање рада у школи

Опис нивоа остварености - ниво 4

7.2.1. Обавезе и задужења се деле запосленима у складу са Законом, на основу стручности, знања и способности. Подела обавеза и задужења је јасна, прецизна и правовремена и доприноси ефективности и ефикасности рада школе.

7.2.2. Адекватном поделом послова обухваћени су сви аспекти живота и рада школе. У школи постоји добра координација рада органа управљања, стручних органа и других служби. Сви у школи су упознати са ресурсима који им стоје на располагању, што доприноси већој ефективности рада у школи. Обавезе и задужења ненаставног особља су добро организовани и координисани и реализују се квалитетно, према утврђеним роковима.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 4.

Опис нивоа остварености - ниво 2

7.2.1. Обавезе и задужења се не дају запосленима на основу њихове стручности, знања и способности. Задаци се деле запосленима по субјективној процени руководиоца, без унапред утврђеног плана.

7.2.2. Само поједини аспекти живота и рада школе су обухваћени поделом послова. Рад органа управљања, стручних органа и других служби није усаглашен. Већина ученика и наставника зна које ресурсе школа има, али их могу користити само повремено и у присуству овлашћеног лица. Задужења и обавезе ненаставног особља нису добро организовани нити усклађени са укупном организацијом рада школе и не остварују се према плану и роковима.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 2.

7.3. ШКОЛСКИ РАЗВОЈНИ ПЛАН

У овом подручју вредновања сагледавамо следеће показатеље:

7.3.1. Структура и садржај Школског развојног плана

7.3.2. Реализација Школског развојног плана

7.3.3. Ефекти реализације

Опис нивоа остварености - ниво 4

7.3.1. Школски развојни план садржи све потребне елементе: податке из анализе стања, мисију и визију, циљеве, задатке, активности и начин евалуације. Развојни план је донет за период од три до пет година. У развојном плану се препознају специфичности школе и вредности које се у њој негују. Препознаје се јасна визија развоја. Дат је реалистичан преглед тренутног стања и онога што је школа до сада урадила у одабраним областима квалитета. Приоритетне области квалитета које су разрађене у плану проистичу из процене стања у школи. Развојни циљеви су разрађени тако да се јасно види промена која се жели остварити и начин на који ће се она остварити, као и то ко ће имати користи од те промене. План активности за текућу годину је разрађен тако да су јасно одређени кораци, носиоци активности и време реализације. Постоји план вредновања у коме су дефинисани одговарајући (мерљиви и релевантни) показатељи промена, начин, време и особа задужена за снимања показатеља. Развојни план је настао кроз процес у којем су учествовали представници свих интересних група и већина колектива и усвојен је на наставничком већу и Школском одбору, о чему постоји документација. Планом реализације је обухваћено 50% колектива школе

7.3.2. Реализација се одвија у складу са планом и актуелном ситуацијом. Присутна је флексибилност у примени планираног у складу са тренутним потребама, променама и ситуацијом. Одступања од плана у реализацији су аргументована и документована анексима развојног плана. У реализацију је укључен велики број особа из различитих интересних група, најмање 50% колектива школе. Ради се тимски. Праћење реализације и информисање свих интересних група о реализацији је редовно и континуирано, са повратном информацијом. Подаци о реализацији се редовно прикупљају и документују. Планирани резултати су остварени.

7.3.3. Постигнути ефекти су у великој мери усаглашени са очекиваним. Уочавају се и други позитивни ефекти који нису очекивани, а знатно доприносе квалитету развоја школе. Видљиве су промене у квалитету рада школе. Остварене промене иницирају нове циљеве и активности. Процес развоја се наставља и шири и повећава се број наставника и представника других интересних група који су мотивисани за даљи развој школе. Унапређен је квалитет тимског рада и иницирано је формирање других, нових тимова и пројеката.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 4.

Опис нивоа остварености - ниво 2

7.3.1. Школски развојни план садржи већину потребних елемената. Мисија и визија нису посебно издвојене. Садржи приоритете у остваривању васпитно-образовног рада, план и носиоце активности за сваку текућу школску годину, критеријуме и мерила за вредновање планираних активности. Обухвата период од три до пет година и усвојен је од стране органа управљања. У његовом доношењу учествовале су само поједине интересне групе и само део колектива. Са развојним планом је упознат само део колектива. Носиоци активности су из редова исте, мање групе људи.

7.3.2. Начин и темпо реализације се не одвија у складу са планом и актуелном ситуацијом. Планиране активности се мењају стихијски, без додатног тимског планирања и документовања. План се круто реализује, не узимајући у обзир актуелне потребе и тренутну ситуацију. На реализацији је ангажован мали број особа. Информисање је нередовно. Прикупљање података је несистематично и непотпуно. Планирани резултати су делимично остварени.

7.3.3. Ефекти реализације су у мањој мери усаглашени са очекиваним. Ефекти се виде углавном у показатељима материјалне природе (купљена је опрема, учила, адаптиран простор...), а мање у побољшању квалитета рада читаве школе.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 2.

7.4. ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ КВАЛИТЕТА

У овом подручју вредновања сагледавамо следеће показатеље:

7.4.1. Самовредновање

7.4.2. Ефикасност и ефективност рада

Опис нивоа остварености - ниво 4

7.4.1. У школи се спроводи самовредновање по утврђеним критеријумима, плански и редовно. На основу самовредновања, редовно се процењује квалитет рада школе и о томе постоји евиденција. Добијени резултати из самовредновања се анализирају и на основу утврђених приоритета се израђује акциони план који садржи све неопходне елементе и усмерен је на отклањање постојећих слабости. Предузимају се конкретне активности за унапређење рада школе.

7.4.2. Школа подстиче ефикасност и ефективност рада сваког запосленог постављањем прецизних рокова и анализирањем постигнутих резултата. Ефикасност и ефективност рада, индивидуална и тимска, редовно се прате и процењују. Школа има прописане критеријуме за доделу похвала и награда запосленима за остварене резултате. Критеријуми се у потпуности и доследно примењују.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 4.

Опис нивоа остварености - ниво 2

7.4.1. У процесу самовредновања учествује само део запослених. Постоји план самовредновања, али се он спроводи несистематски. Квалитет рада школе процењује се повремено, о чему постоји евиденција. Добијени резултати се површно анализирају. Израђује се акциони план, али он не садржи све неопходне елементе. Конкретне активности за унапређење рада школе се не предузимају плански.

7.4.2. У школи се не инсистира на поштовању рокова, нити се систематски анализирају остварени резултати, тако да ефикасност и ефективност рада, индивидуална и тимска, нису на високом нивоу. Критеријуми за доделу похвала и награда запосленима постоје само формално и неадекватно се примењују.

Пракса која углавном одговара горе наведеном опису вреднује се као ниво 2.

7. РУКОВОЂЕЊЕ, ОРГАНИЗАЦИЈА И ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ КВАЛИТЕТА

МОГУЋИ ИЗВОРИ ДОКАЗА – по подручјима вредновања

7.1. РУКОВОЂЕЊЕ

- план стручног усавршавања руководећег кадра и извештаји о реализацији;
- евиденција реализованих активности руководећег кадра;
- записници, белешке...
- упитници, анкете...

7.2. ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА ШКОЛЕ

- Годишњи програм рада школе: подела часова, радне листе запослених;
- план праћења реализације Годишњег програма рада школе;
- Школски програм;
- евиденција праћења реализације Годишњег програма рада школе и Школског програма;
- извештаји (нпр. о пословању, о извођењу екскурзија и наставе у природи...);
- записници, белешке...;
- упитници, анкете...

7.3. ШКОЛСКИ РАЗВОЈНИ ПЛАН

- Школски развојни план;
- извештаји о реализацији Школског развојног плана.

7.4. ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ КВАЛИТЕТА

- Годишњи програм рада школе;
- Школски програм;
- годишњи извештај о раду школе;
- извештаји о спроведеном самовредновању;
- акциони планови;
- Школски развојни план;
- извештаји о реализацији Школског развојног плана;
- упитници, анкете...

Следе, по подручјима вредновања, упитници намењени свим запосленим у школи и члановима Школског одбора.

7.1. Подручје вредновања: РУКОВОЂЕЊЕ

Показатељи:

7.1.1. Професионалне компетенције

7.1.2. Способност руковођења

УПИТНИК ЗА ЗАПОСЛЕНЕ У ШКОЛИ

Молимо вас да одговорите на следећа питања која се односе на ДИРЕКТОРА ШКОЛЕ процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа, по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА/ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				1. Директор својим радом и понашањем служи за пример запосленима у школи.				
				2. Доприноси афирмацији и угледу школе.				
				3. Развија поверење, уважава различита мишљења и обезбеђује добру комуникацију.				
				4. Конфликтне ситуације успешно превазилази.				
				5. Спреман је да преузме одговорност у доношењу одлука.				
				6. Захтева одговорност и радну дисциплину.				
				7. Правовремено информише запослене.				
				8. Поставља јасне, прецизне захтеве који доприносе ефективности рада школе.				
				9. Мотивише запослене на професионални однос према раду.				
				10. Усмерава и усклађује рад стручних органа школе.				
				11. Промовише, подстиче и организује тимски рад.				
				12. Подстиче и подржава стручно усавршавање наставника.				
				13. Ствара услове за учешће ученика у одлучивању о организацији и животу школе.				
				14. Сарађује с родитељима.				
				15. Сарађује с другим организацијама.				
				16. Обезбеђује маркетинг школе.				

7.1. Подручје вредновања:. РУКОВОЂЕЊЕ

Показатељи:

7.1.1. Професионалне компетенције

7.1.2. Способност руковођења

УПИТНИК ЗА ЧЛАНОВЕ ШКОЛСКОГ ОДБОРА

Молимо вас да одговорите на следећа питања које се односе на ДИРЕКТОРА ШКОЛЕ процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа (у обележеним пољима), по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА/ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				1. Директор својим радом и понашањем служи за пример запосленима у школи.				
				2. Доприноси афирмацији и угледу школе.				
				3. Захтева одговорност и радну дисциплину.				
				4. Спреман је да преузме одговорност у доношењу одлука.				
				5. Обезбеђује услове за сарадњу са родитељима и уважава иницијативу Савета родитеља.				
				6. Развија добру сарадњу са локалном заједницом.				
				7. Сарађује са другим школама и организацијама.				
				8. Обезбеђује маркетинг школе.				
				9. Редовно подноси извештаје Школском одбору о активностима које се одвијају у школи.				
				10. Редовно подноси извештаје о свом раду Школском одбору.				
				11. Планира и органузује остваривање програма образовања и васпитања.				
				12. Стара се о обезбеђивању квалитета и унапређивању образовно-васпитног рада.				
				13. Стара се о остваривању развојног плана школе.				
				14. Организује педагошко-инструктивни увид и предузима мере за унапређивање рада наставника и стручних сарадника.				
				15. Предузима мере ради извршавања налога просветног инспектора и просветног саветника.				
				16. Предузима мере у случају недоличног понашања запосленог и његовог негативног утицаја на ученике.				
				17. Стара се о благовременом обавештавању запослених, стручних органа и органа управљања о свим питањима од интереса за рад школе.				

*Следи скала процене **Школског развојног плана (садржај, структура, ефекти).***

Скала се попуњава пошто се обезбеде докази и представља систематизацију прикупљених података. Тврдње се односе на описе нивоа остварености и служе да се једноставније одреде нивои при вредновању. Степен слагања са наведеним тврдњама се изражава према скали:

1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

7.3. Подручје вредновања: ШКОЛСКИ РАЗВОЈНИ ПЛАН

ТВРДЊЕ	1	2	3	4
У развојном плану се препознају специфичности школе и вредности које се у њој негују.				
Дат је преглед тренутног стања у школи.				
Развојни циљеви указују на промену која се жели остварити.				
Дефинисан је начин на који ће се промена остварити (кроз задатке и план активности).				
У плану активности разрађени су кораци, носиоци активности и време реализације.				
Дефинисани су мерљиви показатељи промена.				
Реализација се одвија у складу са планом.				
Одступања од плана су аргументована и документована анексима развојног плана.				
План се реализује тимски са особама из различитих интересних група.				
Информисање свих интересних група о реализацији плана је редовно и документовано (води се евиденција о томе).				
Ефекти реализације су усаглашени са очекивањима.				
Реализацијом плана остварени су и евидентирани и други позитивни ефекти који нису очекивани.				
Видљиве су промене у квалитету наставе и учења.				
Материјална средства се ефикасно користе у функцији наставе и учења.				
На основу остварених промена иницирају се нови циљеви и активности.				

7.4. Подручје вредновања: ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ КВАЛИТЕТА

УПИТНИК ЗА ЗАПОСЛЕНЕ У ШКОЛИ

Молимо вас да одговорите на следеће тврдње које се односе на ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ КВАЛИТЕТА процењујући тачност тврдње, односно степен присутности, као и важност датог исказа, по следећој скали:

ВАЖНО
1 – неважно
2 – мало важно
3 – важно
4 – врло важно

ТАЧНО/ПРИСУТНО
1 – нетачно/није присутно
2 – у мањој мери тачно/присутно
3 – у већој мери тачно/присутно
4 – тачно/присутно у потпуности

ВАЖНО				ТВРДЊА/ИСКАЗ	ТАЧНО			
1	2	3	4		1	2	3	4
				1. У школи се спроводи самовредновање на основу утврђених критеријума.				
				2. Укључен/а сам у процес самовредновања.				
				3. Водим евиденцију о свом самовредновању.				
				4. Израђујем свој акциони план за превазилажење уочених слабости.				
				5. Пратим ефекте предузетих корака у оквиру свог акционог плана.				
				6. Обавезе и задужења се распоређују запосленима на основу стручности, знања и способности.				
				7. Обавезе и задужења су јасни, прецизни, правовремени и доприносе ефективности рада школе.				
				8. Тимови се формирају на основу стручности, знања и способности чланова.				
				9. Ефективност и ефикасност рада у тиму се мотивише и стимулише.				
				10. Правилном расподелом послова обезбеђује се ефикасност рада школе.				
				11. У школи се прати ефективност и ефикасност сваког запосленог.				
				12. Школа има прецизно прописане критеријуме за похваљивање и награђивање запослених.				
				13. Прописани критеријуми за похваљивање и награђивање се примењују.				
				14. У школи постоји добра координација рада стручних и других органа.				
				15. У школи постоји добра координација рада одељењских старешина и стручне службе.				

ПРИЛОЗИ

ПОЈМОВНИК

АКЦИОНИ ПЛАН – скуп утврђених акција и корака које школа предузима након самовредновања и спољашњег вредновања ради остваривања образовних стандарда и унапређивања квалитета рада и образовних постигнућа; јасно прецизиране активности, учесници и носиоци, временски оквир. Цикличним смењивањем самовредновања и акционог планирања обезбеђује се квалитет образовања.

ВРЕДНОВАЊЕ/ ЕВАЛУАЦИЈА – процес закључивања (доношења суда) о исходима образовног рада на основу упоређивања констатованог стања са прецизно дефинисаним критеријумима. Почетна тачка свих промена, чији је циљ идентификација реалног стања и унапређивање квалитета. Као процес, неодвојиво је од планирања, реализације, праћења и кориговања.

ВИЗИЈА – идеја водиља која треба да буде: *заједничка* – како би се обезбедило ангажовање свих на заједничком циљу*; реална* – да је остварљива, достижна; *временски омеђена* – између визије и садашњег тренутка постоји временски размак, најчешће од 3 до 5 година; *јасна и језгровита* – формулисана у највише 2 до 3 реченице; *изазовна* – подстиче на напор све актере школског живота и *конкретна* – да би могла бити путоказ за стратегију, остваривање циљева и задатака.

ЕФЕКТИВНОСТ – квалитет (урадити нешто добро, постићи висок ниво квалитета) обављених радњи. Реализација планираног са повољним учинком.

ЕФИКАСНОСТ – успешност, брзина обављеног рада у мерној јединици.

ЕТОС – свеукупна атмосфера у школи; међусобни односи свих актера у школи/установи, као и између школе и родитеља/старатеља и партнера у локалној заједници. Етос је и скуп усвојених кодекса понашања у школи/установи, једна од битних претпоставки квалитетног образовања.

КВАЛИТЕТ ОБРАЗОВАЊА – вредност образовања, његова релевантност, употребљивост. Квалитет образовања је и усклађеност са утврђеним стандардима и циљевима, с једне стране, и образовног процеса и његових исхода, с друге стране. Изражава се претежно вредносним судовима, али и квантитативним показатељима.

КВАНТИТАТИВНИ ПОКАЗАТЕЉИ – подаци који су мерљиви и који се могу нумерички исказати (број ученика, број наставника, број изостанака, фреквенција одређених појава и мера које се примењују...).

КЉУЧНЕ ОБЛАСТИ – главни аспекти рада школе у којима се мери квалитет образовања. Појашњавају их показатељи у оквиру подручја вредновања који сугеришу шта је битно и на шта треба обратити пажњу у процесу самовредновања и спољашњег вредновања.

МИСИЈА – односи се на анализу основних функција и задатака школе као васпитно-образовне институције у садашњем тренутку. Мисија је *сврха и разлог постојања* и одговара на питања:

- Ко смо ми?
- Зашто постојимо?
- Који су наши главни принципи?
- Која је сврха нашег деловања?

Мисија је, по правилу:

- конкретна,
- концизна,
- подражава специфичност школе,
- инспиративна и подстицајна,
- усредсређена је на резултате...

НИВОИ ОСТВАРЕНОСТИ – конкретизација показатеља, тј. подручја вредновања квалитета рада школе. Садрже детаљан опис манифестовања (на више нивоа) појединих показатеља на које је подручје вредновања рашчлањено. Описују квалитет остварења и додатно појашњавају значења и садржаје подручја вредновања и показатеља.

ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ КВАЛИТЕТА – функционално повезане активности које имају за циљ да успоставе, прате и унапређују квалитет образовања.

ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ – скуп захтева на основу кога се процењује квалитет одређеног сегмента или образовања у целини. Усаглашени су са реалним условима и могућностима система образовања у целини. Могу бити интуитивни, експертски и емпиријски.

ПОДРУЧЈА ВРЕДНОВАЊА – уже тематске целине које ближе одређују предмет праћења и вредновања у кључним областима образовно-васпитног рада. За идентификовање остварености једног циља може се користити више показатеља.

ПОКАЗАТЕЉИ – елементи подручја вредновања. Појашњавају подручја вредновања и указују на садржаје и активности.

РЕСУРСИ – људски, материјални и технички капацитети, извори подршке и помоћи или све оно што може допринети развоју школе/установе.

САМОВРЕДНОВАЊЕ – поступак којим се процењује сопствена пракса и сопствени рад; интерно/унутрашње вредновање неког аспекта рада школе. Показује да ли су и колико активности које се преузимају ефикасне, тј. да ли дају одговор на питање *Колико је добра наша школа?.* Самовредновање је основа система обезбеђивања квалитета.

СПОЉАШЊЕ ВРЕДНОВАЊЕ – процењивање квалитета неког аспекта рада школе које спроводе просветни саветници и стручне институције.

СТАНДАРД – дефинисани, усаглашени и општеприхваћени ниво остварености квалитета. Стандард је и скуп захтева који се односе на кључне сегменте из домена делатности школе/установе.

СТРАТЕШКО ПЛАНИРАЊЕ – скуп мера и активности за постизање дугорочних циљева.

СУМАТИВНА ЕВАЛУАЦИЈА – вредновање у завршној фази образовног процеса. Финална евалуација чији је циљ да сумира исходе и процени њихов квалитет.

ФОРМАТИВНА ЕВАЛУАЦИЈА – вредновање у току образовног процеса, које има превентивни и подстицајни карактер и чији је основни циљ да утиче на унапређивање квалитета образовања.

Школе које су биле укључене у прву фазу пилот-пројекта самовредновања:

	Место	Назив школе
1	Азања	ОШ „Радомир Лазић“
2	Алексинац	Гимназија „Дракче Миловановић“
3	Апатин	Гимназија „Никола Тесла“
4	Београд	ОШ „Ослободиоци Београда“
5	Бор	ОШ „9.српска ударна бригада“
6	Брезјак	ОШ „Мика Митровић“
7	Ваљево	ОШ „Андра Савчић“
8	Власотинце	ОШ „Синиша Јањић“
9	Глоговац	ОШ „Вук Караџић“
10	Грљан	ОШ „Владислав Петковић Дис“
11	Зајечар	Медицинска школа
12	Зрењанин	Медицинска школа
13	Јунковац	ОШ „Слободан Пенезић Крцун“
14	Кикинда	ОШ „Јован Поповић“
15	Коран	ОШ „Миодраг Миловановић“
16	Крагујевац	Прва техничка школа
17	Крагујевац	ОШ „Вук Караџић“
18	Крушевац	ОШ „Доситеј Обрадовић“
19	Лесковац	ОШ „Трајко Стаменковић“
20	Лесковац	Медицинска школа
21	Ниш	ОШ „Свети Сава“
22	Нишка Бања	ОШ „Иван Горан Ковачић“
23	Нови Пазар	Гимназија
24	Нови Сад	Гимназија „Светозар Марковић“
25	Палић	ОШ „Мирослав Антић“
26	Петровац	ОШ „Бара Булић“
27	Пожаревац	Пољопривредна школа са домом ученика „Соња Маринковић“
28	Пожега	Пољопривредна школа са домом ученика „Љубо Мићић“
29	Прилике	ОШ „С.Лазаревић“
30	Руменка	ОШ „Свети Сава“
31	Сомбор	ОШ „Братство и јединство“
32	Ужице	ОШ „Прва основна школа“
33	Чента	ОШ „Бранко Радичевић“
34	Шабац	Техничка школа „Коста Абрашевић“

Школе које су биле укључене у другу фазу пилот-пројекта самовредновања:

	Место	Назив школе	област
1	Азања	ОШ "Радомир Лазић"	Етос
2	Алексинац	Алексиначка гимназија	Подршка ученицима
3	Апатин	Гимназија "Никола Тесла"	Настава и учење
4	Бајина Башта	ОШ "Свети Сава"	Постигнућа ученика
5	Београд	XII београдска гимназија	Настава и учење
6	Београд	Приватна гимназија "Ружер Бошковић"	Настава и учење
7	Београд	ЕТС "Раде Кончар"	Ресурси
8	Београд	Специјална школа "Драган Ковачевић"	Подршка ученицима
9	Београд	ОШ "Ослободиоци Београда"	Руковођење, организација и обезбеђење квалитета
10	Београд	Музичка ОШ "Јосиф Маринковић"	Етос
11	Бор	ОШ "3. октобар"	Постигнућа ученика
12	Брезјак	ОШ "Милка Митровић"	Етос
13	Ваљево	ОШ "Андра Савчић"	Постигнућа ученика
14	Варварин	ОШ "Јован Курсула"	Руковођење, организација и обезбеђење квалитета
15	Власотинце	ОШ "Синиша Јакић"	Постигнућа ученика
16	Врање	ОШ "Вук Караџић"	Настава и учење
17	Врање	Техничка школа	Руковођење, организација и обезбеђење квалитета
18	Дебељача	ОШ "Моша Пијаде"	Ресурси
19	Зрењанин	Медицинска школа	Етос
20	Зрењанин	ОШ "Вук Караџић"	Настава и учење
21	Јагодина	Гимназија	Подршка ученицима
22	Јасика	ОШ "Драгослав Цекић"	Постигнућа ученика
23	Јунковац	ОШ "Слободан Пенезић Крцун"	Постигнућа ученика
24	Кикинда	ОШ "Јован Поповић"	Руковођење, организација и обезбеђење квалитета
25	Кикинда	Гимназија "Душан Васиљев"	Постигнућа ученика
26	Кладово	ОШ "Вук Караџић"	Етос
27	Књажевац	Књажевачка гимназија	Настава и учење
28	Крагујевац	ОШ "Драгиша Михаиловић"	Постигнућа ученика
29	Крагујевац	Прва техничка школа	Руковођење, организација и обезбеђење квалитета
30	Крагујевац	ОШ "Милутин и Драгиња Тодоровић"	Етос
31	Краљево	ОШ "Свети Сава"	Подршка ученицима
32	Краљево	Економско-трговинска школа	Ресурси
33	Лајковац	Средња школа "17. септембар"	Ресурси
34	Лесковац	ОШ "Васа Пелагић"	Етос

35	Лесковац	ОШ "Трајко Стаменковић"	Ресурси
36	Лозница	Гимназија "Вук Караџић"	Руковођење, организација и обезбеђење квалитета
37	Лучани	ОШ "Милан Благојевић"	Етос
38	Мачкат	ОШ "Миливоје Боровић"	Ресурси
39	Н.Село (Вр. Бања)	ОШ "Бане Миленковић"	Школски програм
40	Ниш	ОШ "Цар Константин"	Настава и учење
41	Ниш	Угоститељско-туристичка школа	Етос
42	Нишка Бања	ОШ "Иван Горан Ковачић"	Руковођење, организација и обезбеђење квалитета
43	Нови Пазар	ОШ "Меша Селимовић"	Руковођење, организација и обезбеђење квалитета
44	Палић	ОШ "Мирослав Антић"	Подршка ученицима
45	Петровац	ОШ "Бата Булић"	Подршка ученицима
46	Пожаревац	Пожаревачка гимназија	Настава и учење
47	Пожаревац	ОШ "Доситеј Обрадовић"	Ресурси
48	Пожаревац	Полљ.шк.са домом уч."Соња Маринковић"	Руковођење, организација и обезбеђење квалитета
49	Пожега	ОШ "Емилија Остојић"	Подршка ученицима
50	Поточац (Параћин)	ОШ "Вук Караџић"	Ресурси
51	Прешево	ОШ "15. новембар"	Подршка ученицима
52	Прокупље	ОШ "Никодије Стојановић Татко"	Постигнућа ученика
53	Салаш (Зајечар)	ОШ "Јован Јовановић Змај"	Подршка ученицима
54	Смедерево	ОШ "Бранислав Нушић"	Постигнућа ученика
55	Сомбор	ОШ "Братство и јединство"	Етос
56	Топола	ОШ "Карађорђе"	Настава и учење
57	Ужице	Ужичка гимназија	Етос
58	Ужице	ОШ "Прва основна школа"	Настава и учење
59	Ужице	Полљ.шк.са домом уч. "Љубо Мићић"	Руковођење, организација и обезбеђење квалитета
60	Црвена река	ОШ "Моша Пијаде"	Ресурси
61	Чачак	ОШ "Ратко Митровић"	Настава и учење
62	Чачак	Машинско-саобраћајна школа	Годишњи програм
63	Чента	ОШ "Бранко Радичевић"	Подршка ученицима
64	Шабац	ОШ "Ната Јеличић"	Настава и учење
65	Шабац	Техничка школа "Коста Абрашевић"	Подршка ученицима

ПОДАЦИ О АУТОРИМА

Овај *приручник* је настао као резултатат рада групе просветних саветника Министарства просвете и спорта Републике Србије из свих региона, кроз њихову сарадњу са школама из различитих крајева Републике Србије.

Просветни саветници који су учествовали у изради *Приручника*:

	Име и презиме	**иницијано образовање**	**школска управа**
1.	Невена Вранеш	проф. немачког језика	Београд
2.	Наталија Крстић	дипл. математичар	Зајечар
3.	Катарина Петровић	проф. енглеског језика	Ваљево
4.	Душица Младеновић	проф. енглеског језика	Ниш
5.	Милан Бојанић	проф. географије	Зрењанин
6.	Велиша Јоксимовић	проф. спрског језика	Пожаревац
7.	Снежана Јадрановић	педагог	Ваљево
8.	Љиљана Јовић	проф. српског језика	Зрењанин
9.	Бранислав Јовановић	дипл. физичар	Крагујевац
10.	Смиљка Ивачковић	психолог	Београд
11.	Радојка Ђурђевић	дипл. хемичар	Београд
12.	Маријена Корош	проф. словачког језика	Нови Сад
13.	Радмила Марјановић	проф. географије	Ужице
14.	Бисерка Светозаревић	педагог	Ниш
15.	Дубравка Јовановић	дипл. географ	Крагујевац
16.	Зорица Јоцић	проф. разредне наставе	Ваљево
17.	Јасна Васић	проф. разредне наставе	Зајечар
18.	Рајна Нешић	проф. биологије	Крагујевац
19.	Радиша Ђорђевић	педагог	Пожаревац
20.	Раде Козар	дипл. математичар	Нови Сад
21.	Драгана Малешевић	проф. разредне наставе	Нови Сад
22.	Гордана Филиповић	дипл. математичар	Сомбор
23.	Драгица Јокић	проф. разредне наставе	Ужице
24.	Марија Крнета	дипл. физичар	Београд
25.	Биљана Букинац	проф. немачког језика	Београд
26.	Јован Танасковић	проф. математике	Краљево

У завршној фази израде *Приручника* били су ангажовани просветни саветници:

1. Милан Бојанић, Школска управа Зрењанин
2. Снежана Јадрановић, Школска управа Ваљево
3. Велиша Јоксимовић, Школска управа Пожаревац
4. Наталија Крстић, Школска управа Зајечар
5. Душица Младеновић, Школска управа Ниш
6. Катарина Петровић, Школска управа Ваљево

ЛИТЕРАТУРА И ДРУГИ ИЗВОРИ:

1. 2000HM INSPECTORATE OF EDUCATION, *HOW GOOD IS OUR SCHOOL - SELF-EVALUATION USING QUALITY INDICATORS,* 2001
2. Bruggen, van Johan *EVALUATING AND REPORTING PERFORMANCE AND ACHIEVEMENT*, (материјали са Конференције у Београду) SICI, London, 2003
3. Department of Education and Employment *DFEE - HOW TO EVALUATE, EDUCATION INITIATIVES,* NOTTINGHAM, 2002, (www.dfee.gov.uk)
4. European Commission SICI, Directorate-General of Education and Culture *EFFECTIVE SCHOOL SELF-EVALUATION (ESSE) PROJECT*, *SCHOOL SELF-EVALUATION IN THIRTEEN EUROPEAN COUNTRIES/* REGIONS, 2001, (www.sici.org)
5. *EFFECTIVE SCHOOL SELF-EVALUATION*, 2003, (www.sici.org.uk/esse)
6. *ЗАКОН О ОСНОВАМА СИСТЕМА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА*, ''Службени гласник РС'', број 62\2003, 64\2003 58\2004 и 62\2004
7. Joyce, Bruce – Weil, Marsha - Calhoun, Emily *MODELS OF TEACHING*, PEARSON, Boston, 2004
8. *LEARNING AND TEACHING SCOTLAND*, Annual Report 2002-2003
9. *NATIONAL DOSSIER ON EDUCATION AND TRAINING IN SCOTLAND*, Edinburgh, 2003
10. *ОЦЕЊИВАЊЕ ОД ИДЕЈЕ ДО ПРАКСЕ – ОЦЕЊИВАЊЕ ЗА РАЗВОЈ УЧЕНИКА,* Приручник за наставнике, аутори: Ненад Хавелка, Емина Хебиб, Александар Бауцал и *ОЦЕЊИВАЊЕ ОРИЈЕНТИСАНО НА ИСХОДЕ,* Приручник за наставнике првог разреда обавезног образовања, аутори: Драгица Павловић-Бабић са сарадницима, Министарство просвете и спорта и British Council, Београд, 2003
11. *ПЛАВО ОКО - УПОЗНАЈ, АНАЛИЗИРАЈ, ПОБОЉШАЈ*, Установљавање и осигурање квалитета у васпитању и образовању за гимназије, занатске и стручне школе (у преводу Бобана Илића), Министарство школства, науке и спорта Словеније, Љубљана, 2001
12. Rudduck, Jean and Flutter, Julia *HOW TO IMPROVE YOUR SCHOOL,* Continuum, London, 2004
13. Standaert, Roger *INSPECTORATES OF EDUCATION IN EUROPE - A Critical analysis*, Ministry of Education Flanders Utrecth, 2000
14. Stern, Cornelia-Döbrich (Hrsg), Peter *WIE GUT IST UNSERE SCHULE?, SELSTEVALUATION MIT HILFE VON QUALITLÄTSINDIKATOREN, VERLAG BERTELSMANN STIFTUNG, GÜTERSLOH* (Превод: Савица Тома, МПС, Београд, 2003), 1999
15. Stalker, Harvey *TRAINING HANDOUTS* during period 2002–2005 (материјал са семинара добијен током 2002–2005) Belgrade, Serbia and Montenegro
16. *ШКОЛСКО РАЗВОЈНО ПЛАНИРАЊЕ* (тромодуларни приручник), Министарство просвете и спорта Републике Србије, Сектор за развој образовања и међународну просветну сарадњу, Београд, 2003